

DAUGAVPILS UNIVERSITĀTE

Kristīne Kuzņecova

**SABIEDRISKĀS KĀRTĪBAS UN DROŠĪBAS TEORĒTISKIE UN
PRAKTISKIE ASPEKTI GLOBALIZĀCIJAS APSTĀKĻOS**

Promocijas darba kopsavilkums
zinātniskā doktora grāda (PhD) iegūšanai
tiesību zinātnes apakšnozarē - policijas tiesības

Daugavpils, 2022

Promocijas darbs izstrādāts ar ESF projekta „Daugavpils Universitātes stratēģiskās specializācijas jomu akadēmiskā personāla profesionālās kompetences stiprināšana” vienošanās 8.2.2.0/18/A/022 atbalstu laika periodā no 2021. gada 1.jūlija līdz 2022.gada 30.jūnijam

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

Doktora studiju programma: Tiesību zinātne

Promocijas darba zinātniskais vadītājs: Dr.iur., profesors Vitolds Zahars

Oficiālie recenzenti:

- promocijas padomes eksperts - zin. grāds, Vārds, Uzvārds, amats, darba vieta (valsts);
- zin. grāds, Vārds, Uzvārds, amats, darba vieta (valsts);
- zin. grāds, Vārds, Uzvārds, amats, darba vieta (valsts).

Promocijas darba aizstāvēšana notiks Daugavpils Universitātes Tiesību zinātnes nozares Promocijas padomes atklātajā sēdē 20.... gada ..... Daugavpilī, ... ielā .... auditorijā plkst. ....00.

Ar promocijas darbu un tā kopsavilkumu var iepazīties Daugavpils Universitātes bibliotēkā, Parādes ielā 1, Daugavpilī un <http://du.lv/lv/zinatne/promocija/darbi>.

Atsauksmes sūtīt promocijas padomes sekretāram: Daugavpilī, Parādes ielā 1, LV-5400, tālrunis ....., e-pasts: .....

Padomes sekretārs: Dr.iur., asoc. profesors Anatolijs Kriviņš

ISBN 978-9984-14-...-...

Satura rādītājs

Vispārīgs darba raksturojums	4
1. Promocijas darba konspektīvs izklāsts	12
1.1. Pētījuma teorētiskais pamatojums	12
1.2. Galvenie pētījuma rezultāti.....	12
1.2.1. Mūsdienu drošības teorijas attīstības tendences Latvijā un pasaulē	13
1.2.2. Sabiedriskā kārtība un drošība kā zinātniskās izziņas objekts	14
1.2.3. Sabiedriskā kārtība un drošība kā valsts un pašvaldību institūciju aizsardzības objekts	16
1.2.4. Sabiedriskās kārtības un drošības garantēšanas praktiskie aspekti	19
2. Galvenie secinājumi un priekšlikumi	23
Pateicības	28
Kopsavilkumā izmantotie literatūras avoti.....	29

VISPĀRĪGS DARBA RAKSTUROJUMS

Promocijas darba aktualitāte. Drošības veicināšana un Satversmē noteikto vērtību stiprināšana ir viens no centrālajiem vadmoņiem, kas veido Latvijas valsts īpašo identitāti. Drošu Latvijas valsti un demokrātiju raksturo ne tikai stabila un ilgtspējīga sociālās sistēmas attīstība, ekonomiskā izaugsme, nacionālo interešu aizsardzība, bet arī pilsoniskā kārtība, zems vardarbības līmenis, valsts pārvaldes un tiesību aizsardzības sistēmas leģitimitāte un efektivitāte, kā arī ikvienas personas dzīvības, veselības un īpašuma aizsardzība.

Tomēr, neraugoties uz demokrātijas nostiprināšanos, Latvijas iestāšanos Eiropas Savienībā, Šengenas zonā, dalību NATO, kurai ir neaizstājama nozīme valsts drošības un aizsardzības stiprināšanā, Latvijas drošības vide pēdējo 10 gadu laikā ir piedzīvojusi nozīmīgus un neprognozētus izaicinājumus. XXI gadsimta globalizācijas ietekme, tai skaitā Covid-19 pandēmijas radītie satricinājumi, Baltkrievijas režīma īstenotais hibrīdkarš un Krievijas militārais iebrukums Ukrainā, liek aizdomāties par drošības nozīmi un cilvēces nākotni kopumā – ne tikai cilvēkiem personīgi, bet arī valstīm un visai starptautiskajai drošības videi. Turklāt vērts atgādināt, ka bez šiem globālajiem draudiem attīstās arī citi arvien jauni apdraudējumi sabiedriskajai kārtībai un drošībai, kas ietekmē ne tikai indivīda un visas sabiedrības drošību un dzīves kvalitāti, bet ir valsts drošības jautājums.

Nav šaubu, ka valsts drošības stiprināšana ir viena no valdības prioritātēm. To apliecina 2019. gadā pieņemtā “Deklarācija par Artura Krišjāņa Kariņa vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību”. Taču drošības stiprināšanā un drošības jomas attīstībā nepietiek ar dienaskārtības veidošanu. Viens no svarīgiem valsts uzdevumiem ir spēt īstenot savus mērķus dinamiskā un mainīgā starptautiskajā drošības vidē. Turklāt mūsdienā apstākļos, kad ikviens sabiedriskās kārtības un drošības garantēšanā iesaistīta vienība ir lielu izaicinājumu priekšā, tikpat būtiski ir līdzsvarot sabiedrības drošības vajadzības ar reālajām valsts un institucionālās sistēmas iespējām, sniedzot materiālo un nemateriālo drošības nosacījumu kopumu indivīdiem.

Tāpēc likumsakarīgi, ka parlamentā, valdībā, tiesību aizsardzības iestāžu, valsts drošības iestāžu, Nacionālo bruņoto spēku un pašvaldības institūciju darbībā pastiprināta uzmanība tiek pievērsta jautājumiem, kas saistīti gan ar drošības rīcībpolitikas plānošanas un uzraudzības procesu, normatīvā regulējuma pilnveidošanas iespējām šajā jomā, gan ar institūciju prakses un metodikas attīstības virzieniem.

Pašaulē mainās globālo un ģeopolitisko norišu līdzsvars. Tieši šī neprognozējamā realitāte, kura saistās ar apdraudējumu sarežģītību, hibrīddraudu izplatību un to evolucionējošo raksturu ir tā, kas ievieš zināmas korekcijas arī Latvijas drošības dinamikā. Vērtējot starptautiskajā kārtībā notiekošos procesus no Latvijas interešu perspektīvas, būtiska uzmanība ir jāpievērš vairākiem drošības vides ietekmes faktoriem.

Pirmkārt, nevar noliegt, ka tas ir globalizācijas progress un ietekme, Covid-19 pandēmijas faktors un arvien jauni apdraudējumu veidi drošībai un demokrātijas vērtībām.

Otrkārt, tā ir atšķirīga drošības jautājumu izpratne kā likumdevēja un rīcībpolitikas veidotāju vidū, tā sabiedrībā kopumā.

Treškārt, drošības vidi ietekmē drošības garantēšanā iesaistīto valsts un pašvaldību institūciju tiesiskās problēmas, kā arī vairāki strukturālie, organizatoriskie un taktiskie aspekti.

Ceturtkārt, sadarbības, komunikācijas un uzticēšanās trūkums starp sabiedrību un vairākiem aktoriem (drošības institūcijām, rīcībpolitikas veidotājiem, nevalstiskajām organizācijām, plašsaziņas līdzekļiem u. C.).

Apkopojot šos faktus un argumentus, promocijas darba tēmas izvēli pamato vēlme izpētīt sabiedriskās kārtības un drošības teorētisko un praktisko ietvaru. Analīzes rezultātā iegūtās atbildes sniegs, pirmkārt, zinātnisku un teorētisku ieguldījumu sabiedriskās kārtības un drošības jēdziena padziļināšanā un paplašināšanā, ja raugāties uz rīcībpolitikas un tiesiskā regulējuma attīstības perspektīvām. Otrkārt, iegūtie rezultāti ir saistīti ar jaunu praktisko zināšanu un ideju radīšanu, kas būtu par pamatu drošības garantēšanā iesaistīto institūciju prakses pilnveidošanai un izaugsmei.

Promocijas darba novitāte lielā mērā ir saistīta ar darba aktualitāti. Aktualitātes mainīgajā drošības vidē un arvien jaunas apdraudējuma izpausmes sabiedriskās kārtības un drošības jomā rada nepieciešamību attīstīt ne tikai lietišķos, bet arī fundamentālos pētījumus policijas tiesību zinātnē.

Iepriekšējie pētījumi krimināltiesību, administratīvo tiesību, policijas tiesību un politikas zinātnē norāda, ka šis promocijas darbs ir novitāte. Tikai daži autori Latvijā ir pētījuši ar sabiedriskās kārtības un drošības jomu saistītu problemātiku. Turklāt pieejamie pētījumi pamatā aplūko tikai kādu atsevišķu sabiedriskās kārtības un drošības aspektu.

Piemēram, profesors A. Vilks un profesors V. Zahars ir pētījuši kriminālpolitikas aktualitātes, T. Jundzis – nacionālās drošības jautājumus, Z. Indrikovs – policijas jēdzienu demokrātiskā sabiedrībā, Valsts policijas darba efektivitātes vērtēšanas kritērijus un ar policijas darbinieku izglītību saistītus jautājumus, A. Matvejevs – policijas teorijas attīstības jautājumus, A. Feldmanis – policijas funkcijas noziedzības novēršanā un atklāšanā, Ē. Treļš analizējis nacionālo minoritāšu un likumpārkāpumu novēršanas problemātiku policijas darbā, K. Bite pētījusi dienesta gaitas jautājumus, I. Bērziņa – Ruķere – uz sabiedrības vērsta policijas darba aspektus, M. Žeivots un A. Garonskis pētījuši jautājumus, kas saistīti ar spēka pielietošanu policijas darbā, policijas darbinieku profesionalitāti un izglītību. Valsts aizsardzības un drošības jautājumu izpēti ir veikuši vairāki politikas zinātnes pētnieki – Ž. Ozoliņa, I. Ijabs, T. Rostoks, M. Andžāns, G. Pelnēns, R. Rublovskis, R. Bambals, N. Vanaga u.c.

Promocijas darba zinātnisko un teorētisko nozīmīgumu veido secinājumi un mūsdienu apstākļiem atbilstošas rekomendācijas, kas balstītas uz daudzu pētnieku atšķirīgo viedokļu, rīcībpolitikas dokumentu un institūciju prakses apkopojumu un padziļinātu izpēti, kas var būt pamats turpmākai sabiedriskās kārtības un drošības jomas attīstībai.

Promocijas darba mērķis ir izanalizēt sabiedriskās kārtības un drošības teorētiskos un praktiskos aspektus globalizācijas apstākļos, ieteikt šīs jomas rīcībpolitikas attīstības virzienus un paredzēt tiesiskā regulējuma pilnveidošanas iespējas, tādējādi veicinot valsts un sabiedrības drošību.

Promocijas darba uzdevumi:

1. veikt starptautiskās drošības vides analīzi un identificēt Latvijai aktuālu draudu potenciālus;
2. veikt zinātniskās literatūras, normatīvā regulējuma un politikas plānošanas dokumentu analīzi par sabiedriskās kārtības un drošības jēdziena teorētisko lietojumu;
3. izpētīt sabiedrisko kārtību un drošību kā valsts un pašvaldību institūciju teorijas un prakses aizsardzības objektu;
4. izanalizēt sabiedriskās kārtības un drošības garantēšanas praktiskos darba organizācijas, funkciju izpildes un sadarbības aspektus;
5. pamatojoties uz sistēmisku sabiedriskās kārtības un drošības teorētisko un praktisko aspektu analīzi, izstrādāt mūsdienu apstākļiem atbilstošas rekomendācijas, kas var būt pamats turpmākai drošības jomas attīstībai.

Promocijas darba pētnieciskie jautājumi. Promocijas darbā tiek meklētas atbildes uz trim padziļinātas izpētes jautājumiem.

1. *Kādi ir sabiedriskās kārtības un drošības nodrošināšanas teorētiskie un praktiskie aspekti?* Ar šī jautājuma palīdzību sabiedriskā kārtība un drošība tiek analizēta un savstarpēji salīdzināta gan kā zinātniskās izziņas objekts, gan arī kā valsts un pašvaldību institūciju aizsardzības objekts.

2. *Kādi faktori un cik lielā mērā teorētiski un praktiski ietekmē sabiedriskās kārtības un drošības sistēmas efektivitāti Latvijā?* Ar šī jautājuma palīdzību tiek analizēta globalizācijas un vairāku sociālekonomisko faktoru ietekme uz drošības garantēšanā iesaistīto institūciju funkciju izpildi. Tāpat tiek meklēti un analizēti drošības garantēšanā iesaistīto institūciju praktiskie darbības aspekti, kā arī politikas plānošanas, kompetences sadalījuma un sadarbības problemātika, kas ietekmē institūciju darbības efektivitāti.

3. *Kā risināt sabiedriskās kārtības un drošības nodrošināšanas aktuālās problēmas?* Ar šī jautājuma palīdzību tiek meklēti rīcībpolitikas attīstības virzieni un rastas tiesiskā regulējuma pilnveidošanas iespējas, kas būtu par pamatu sabiedriskās kārtības un drošības sistēmas izaugsmei.

Promocijas darba objekts ir sabiedriskā kārtība un drošība kā valsts un pašvaldību institūciju aizsardzības objekts.

Promocijas darba priekšmets ir tiesību aizsardzības iestāžu, valsts drošības iestāžu, Nacionālo bruņoto spēku un pašvaldības institūciju darbība, īstenojot sabiedriskās kārtības un drošības garantēšanas kompetences apjomu, un globalizācijas apstākļu ietekme uz drošības vidi.

Promocijas darbā izmantotās metodes. Promocijas darba izstrādē tika izmantotas vispārējās zinātniskās pētniecības metodes (analītiskā metode, salīdzināšanas metode, induktīvā un deduktīvā metode, kā arī kvalitatīvo un kvantitatīvo datu analīzes metodes) un tiesību normu interpretācijas metodes (gramatiskā, vēsturiskā, sistēmiskā un teleoloģiskā metode).

Promocijas darba pamats ir balstīts uz analītiskās metodes izmantošanas rezultātiem, analizējot tiesību aktus, politikas plānošanas dokumentus un zinātniskās literatūras avotos ietvertās atziņas par sabiedriskās kārtības un drošības jēdziena izpratni, teorētiskajiem un praktiskajiem drošības garantēšanas aspektiem, kā arī globalizācijas apstākļu ietekmi uz drošības vidi.

Salīdzināšanas metode tika izmantota, lai pētītu un salīdzinātu tiesiskā regulējuma un politikas plānošanas dokumentu izmaiņas. Tāpat salīdzināšanas metode tika izmantota, lai pētītu dažādus zinātniskos viedokļus un valstu praktisko pieredzi. To salīdzināšanas un kritiskās analīzes rezultātā tika piedāvāti vairāki rīcībpolitikas attīstības virzieni un paredzētas tiesiskā regulējuma pilnveidošanas iespējas.

Induktīvā metode tika izmantota, lai no atsevišķiem sabiedriskās kārtības un drošības jēdziena aspektiem izsecinātu ar drošības nozari saistītas vispārīgas atziņas. Savukārt deduktīvā metode tika izmantota, lai no analītiskiem drošības nozares vispārinājumiem izdalītu atsevišķus slēdzienus par sabiedriskās kārtības un drošības teorētiskajiem un praktiskajiem aspektiem. Piemēram, lai pamatoti spriestu par valsts un pašvaldību institūciju iesaisti sabiedriskās kārtības un drošības garantēšanā; izpētītu globalizācijas apstākļu ietekmi uz drošības vidi, vispirms jānoskaidro sabiedriskās kārtības un drošības jēdziena saturs.

Kvalitatīvā datu analīzes metode (pēdējos divos gadu desmitos Latvijā veiktās sabiedriskās domas aptaujas, fokusa grupu intervijas un novērojumi) tika izmantota, lai izpētītu sabiedriskās kārtības un drošības subjektīvos uztveres kritērijus. Kvantitatīvā datu analīzes metode (noziedzības dinamikas analīze savienojumā ar sociālekonomisko procesu skaitliskajiem rādītājiem) tika izmantota, lai izanalizētu sabiedriskās kārtības un drošības objektīvos izziņas kritērijus. Papildus tam kvantitatīvā datu analīzes metode (drošības nozares valsts izdevumu analīze) tika izmantota, lai noskaidrotu ekonomiskās aktivitātes cikla ietekmi uz drošības garantēšanā iesaistīto institūciju funkciju izpildi.

Tiesību zinātnē ir nostiprinājusies izpratne, ka tiesību normu iztulkošana (interpretācija) ir vienots process, kurā visas četras tiesību normu iztulkošanas (interpretācijas) metodes (gramatiskā, sistēmiskā, teleoloģiskā un vēsturiskā) ir piemērojamas vienlaikus un savstarpēji papildinoši. Tāpēc gramatiskā interpretācijas metode tika izmantota, lai, analizējot tiesību normu sintaktisko uzbūvi, izmantotos terminus un to nozīmi, kā arī kopsakarības starp atsevišķiem teikuma locekļiem, noskaidrotu tiesību normu jēgu. Tiesību normu tekstuālā satura (kas jau noskaidrots ar gramatisko metodi) tālākā izpētē un analizē no normu savstarpējā sakara viedokļa, kā arī skatot to kontekstā ar citām normām, darbā tika izmantota sistēmiskā interpretācijas metode.

Vēsturiskā interpretācijas metode tika izmantota, lai noskaidrotu tiesību normu jēgu, ņemot vērā likumdevēja sākotnējo gribu un normu nepieciešamību, kā arī, lai izvērtētu tiesiskā regulējuma turpmāko izmaiņu iemeslus. Vēsturiskā metode tika izmantota, lai pētītu dažādu sabiedrisko un tiesisko attiecību attīstību, kā rezultātā sabiedrībā radās nepieciešamība pēc noteiktas kārtības un drošības. Vēl ar vēsturiskās metodes palīdzību tika noskaidrota valsts un pašvaldības institūciju pakāpeniska lomas un līdzdalības paplašināšana drošības garantēšanas procesā.

Savukārt ar teleoloģisko interpretācijas metodi tika noskaidrota tiesību normu jēga, pamatojoties uz lietderīgumu, kā arī juridisko un sociālo mērķi, kas ar attiecīgām tiesību normām ir jāsasniedz.

Promocijas darbā atsevišķa nodaļa ārvalstu prakses analīzei netiek veltīta. Promocijas darbā aplūkoti jautājumi un problemātika tiek pētīta kontekstā ar Latvijas un ārvalstu pozitīvās prakses piemēriem darba pamatdaļā.

Promocijas darba rezultātu aprobācija. Par promocijas darba tēmu ir publicētas 24 autore izstrādātas zinātniskās tēzes un publikācijas. Promocijas darba rezultāti ir prezentēti 24 starptautiskās zinātniskās konferencēs un semināros – Ņujorkā (ASV), Varšavā (Polija), Bratislavā (Slovākija), Viļņā (Lietuva), Rīgā un Daugavpilī (Latvija).

Autores tēžu un publikāciju saraksts:

1. Kuzņecova K. Sabiedriskā kārtība un drošība – izpratne un jēdziens attīstībā. Daugavpils Universitātes 16. Starptautiskās zinātniskās konferences “Sociālās zinātnes reģionālajai attīstībai 2021” rakstu krājums. DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2022. Publikācija pieejama elektroniski: http://humanitiessocial.lv/wp-content/uploads/2022/04/SZF-krajums_II_Valsts-un-tiesibu-problemas_2022.pdf
2. Kuzņecova K. Comprehensive national defense: the legal overhaul. Riga Stradins University International Interdisciplinary Conference on Social Sciences PLACES. Riga, RSU, 2019, 76. lpp. Tēžu krājums pieejams: http://places-conference2019.rsu.lv/sites/default/files/documents/PLACES_abstracts_book_rev.pdf
3. Kuzņecova K. Valsts un pašvaldības kompetence, garantējot sabiedrisko kārtību publisku pasākumu laikā. 2015. RSU elektroniskais juridisko zinātnisko rakstu žurnāls SOCRATES, 2015, Nr. 1 (1). Publikācija pieejama elektroniski: https://dspace.rsu.lv/jspui/bitstream/123456789/908/1/15-030_Socrates_1_2015_04_Kuznecova_025-034_.pdf
4. Kuzņecova K. Mūsdienu drošības teorijas attīstības tendences. Daugavpils Universitātes 9. Starptautiskās zinātniskās konferences “Sociālās zinātnes reģionālajai attīstībai 2014” tēžu krājums. DU Akadēmiskais apgāds „Saule”, 2014, 32. lpp. ISBN 978-9984-14-691-1.
5. Kuzņecova K. Tāldarbības akustiskās ierīces: biedējošs ierocis vai policijas nākotne, garantējot sabiedrisko kārtību un drošību? RSU Starptautiskās zinātniskās konferences “Inovātīvās jurisprudences aktuālās problēmas” tēžu krājums. Rīga, RSU, 2013, 59. lpp. ISBN 978-9984-793-27-6.

6. Kuzņecova K. Sabiedriskās kārtības un drošības izziņas kritēriji. RSU Juridiskās fakultātes starptautiskās zinātniski praktiskās konferences “Inovativā kriminoloģija – nākotnes izaicinājumi” tēžu krājums. RSU, 2013, 16. – 19. lpp.
7. Kuzņecova K. Sabiedriskās kārtības nodrošināšana pašvaldību teritorijā līgumisko attiecību aspektā. RSU Juridiskās fakultātes zinātniski praktiskās konferences “Tiesisko problēmu aktuālie jautājumi “Pacta sunt servanda”” tēžu krājums. RSU, 2013, 6. – 8. lpp.
8. Kuzņecova K. Sociāli ekonomisko pārmaiņu ietekme uz sabiedrisko kārtību. Valsts policijas koledžas II Starptautiskās zinātniskās konferences “Noziedzības prevencijas un apkarošanas novitātes pasaulē un Latvijā” rakstu krājums. VPK, 2013, 117. -126. lpp. ISBN 978-9984-49-797-6.
9. Kuzņecova K. Tiecoties īstenot efektīvu sabiedriskās kārtības nodrošināšanu – Latvijas un ārvalstu pieredze. Baltijas Starptautiskās akadēmijas starptautiskās zinātniskās praktiskās konferences “Transformācijas process tiesībās, reģionālajā ekonomikā un ekonomiskajā politikā” rakstu krājums. Rīga: Baltijas Starptautiskā akadēmija, 2013, 288. – 298. lpp. ISBN: 978-9984-47-076-4.
10. Kuzņecova K. Tiesībaizsardzības iestāžu kompetence sabiedriskās kārtības nodrošināšanas jomā. Daugavpils Universitātes 54. Starptautiskās zinātniskās konferences tēžu krājums. DU Akadēmiskais apgāds „Saule”, 2012, 121. lpp. ISBN 978-9984-14-564-8.
11. Kuzņecova K. Policijas pārrobežu sadarbības loma sabiedriskās kārtības un drošības nodrošināšanā Latvijā, Lietuvā un Igaunijā. Administratīvā un Kriminālā Justīcija 2012, Nr. 2., 74. – 80. lpp. ISSN: 1407-2971.
12. Kuzņecova K. Sabiedriskās kārtības nodrošināšanas problēmas krīzes apstākļos. Rīgas Stradiņa universitātes 2012. gada zinātniskās konference tēžu krājums. RSU, Rīga, 2012, 445. lpp. ISBN 978-9984-788-98-2.
13. Kuzņecova K. Ekonomiskās aktivitātes cikla ietekme uz sabiedriskās kārtības nodrošināšanas institūciju attīstību. Daugavpils Universitātes 7. Starptautiskās zinātniskās konferences “Sociālās zinātnes reģionālajai attīstībai 2012: Finanšu kapitāla ietekme uz reģiona ekonomisko konkurētspēju” tēžu krājums. DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2012, 46. lpp. ISBN 978-9984-14-589-1.
14. Kuzņecova K. Spēka pielietošana policijas darbībā starptautisko cilvēktiesību standartu kontekstā. Valsts policijas koledžas I Starptautiskās zinātniskās konferences “Cilvēkdrošības tiesiskie, socioloģiskie un psiholoģiskie aspekti” rakstu krājums. VPK, 2012, 119. -130. lpp.
15. Kuzņecova K. Sabiedriskā kārtība kā sabiedrības drošības priekšnoteikums sociāli ekonomisko pārmaiņu apstākļos. Daugavpils Universitātes Starptautiskās zinātniskās konferences “Eiropas integrācijas sociālā un ekonomiskā dimensija: problēmas, risinājumi, perspektīvas” rakstu krājums. DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2012, 432. – 439. lpp. ISBN 978-9984-14-585-3.
16. Kuzņecova K. Fiziska spēka pielietošana policijas darbībā- tiesiskie aspekti un aktuālās problēmas. Daugavpils Universitātes Starptautiskās zinātniskās konferences “Eiropas integrācijas sociālā un ekonomiskā dimensija: problēmas, risinājumi, perspektīvas” rakstu krājums. DU akadēmiskais apgāds “Saule”, 2012, 424 .- 431. lpp. ISBN 978-9984-14-585-3.
17. Kuzņecova K. Dominējošo tendenču izpēte Eiropas Savienības institūciju judikatūrā saistībā ar piespiedu metožu pielietošanu policijas darbā. Daugavpils Universitātes Starptautiskās zinātniskās konferences “Eiropas integrācijas sociālā un ekonomiskā

dimensija: problēmas, risinājumi, perspektīvas” tēžu krājums. DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2011, 79. – 80. lpp. ISBN 978-9984-14-5457

18. Kuzņecova K. Legal aspects of prohibition of torture. Starptautiskās zinātniskās konferences speciālizdevums/grāmata “Wojna o pokoj”. Warszawa- Siedlce, 2011, 135. – 147. lpp. ISBN 978-83-7051-640-6.
19. Kuzņecova K. “Sabiedriskās drošības garantēšanai nepieciešamās spēka pielietošanas robežas”. RSU Starptautiskās zinātniskā konferences “Tiesību aizsardzības un policijas iestāžu loma un iespējas sabiedriskās drošības nodrošināšanā” tēžu krājums. RSU, 2011, 63. lpp. ISBN 978-9984-788-93-7.
20. Kuzņecova K. Spēka lietošana policijas darbībā sociāli tiesisko problēmu kontekstā. RSU 2011. gada zinātniskās konferences tēžu krājums. RSU, 2011, 443.lpp. ISBN 978-9984-778-85-2.
21. Kuzņecova K. Spīdzināšanas aizlieguma tiesiskie aspekti. Administratīvā un Kriminālā Justīcija 2010, Nr. 1 (50), 47.-54.lpp. ISSN 1407-2971.
22. Kuzņecova K. Observance of human rights in policing. Starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums “Police science 2009”. Police Academy of Bratislava, 2009, 6. – 16.lpp.
23. Kuzņecova K. Cilvēktiesībās noteiktais nediskriminācijas nodrošinājums policijas darbībā. Administratīvā un Kriminālā Justīcija 2009, Nr.2 (47), 95. – 100. lpp. ISSN 1407-2971.
24. Kuzņecova K. Privātās dzīves aizsardzības juridiskās garantijas. Starptautiskās zinātniski praktiskās konferences “Cilvēka tiesību un brīvību realizācijas aktuālās problēmas” referātu krājums. Rīga, 2009, 22. – 24. lpp. ISBN 978-9984-748-31-3.

Zinātnisko konferenču saraksts:

1. Dalība Daugavpils Universitātes 16. Starptautiskajā zinātniskajā konferencē “Sociālās zinātnes reģionālajai attīstībai 2021” 2021.gada 15. – 16. oktobrī, Daugavpilī. Referāta temats: Sabiedriskā kārtība un drošība – izpratne un jēdziens attīstībā.
2. Dalība RSU Juridiskās fakultātes starptautiskajā zinātniski praktiskajā konferencē “Inovātīvā kriminoloģija – nākotnes izaicinājumi”, 2013. gada 13. septembrī, Rīgā. Referāta temats: Sabiedriskās kārtības un drošības izziņas kritēriji.
3. Dalība 23. ikgadējā starptautiskajā policijas institūciju simpozijā “Global Issues In Contemporary Policing”, 2013. gada 4. – 9. augustā, Budapeštā (Ungārija). Referāta temats: Development Tendencies Towards Security Theory in Latvia.
4. Dalība Valsts policijas koledžas III Starptautiskajā zinātniskajā konferencē “Tiesībsargājošo institūciju loma sabiedriskās kārtības un drošības garantēšanā”, 2013. gada 24. – 25. aprīlī, Rīgā. Referāta temats: Huligāni un narkomāni: nopietnākais drauds sabiedriskai kārtībai un drošībai.
5. Dalība RSU Starptautiskajā zinātniskajā konferencē “Inovātīvās jurisprudences aktuālās problēmas”, 2013. gada 25. aprīlī, Rīgā. Referāta temats: Tāldarbības akustiskās ierīces: biedējošs ierocis vai policijas nākotne, garantējot sabiedrisko kārtību un drošību?
6. Dalība projektā (JLS/2009/ISEC/FP/C2-4000000555) “Policijas pārrobežu sadarbības stiprināšanas kapacitāte Lietuvā, Latvijā un Polijā”, 2013. gads.
7. Dalība Baltijas Starptautiskās akadēmijas starptautiskajā zinātniski praktiskajā konferencē “Transformācijas process tiesībās, reģionālajā ekonomikā un ekonomiskajā politikā”, 2012. gada 7. decembrī, Rīgā. Referāta temats: Tiecoties īstenot efektīvu sabiedriskās kārtības nodrošināšanu – Latvijas un ārvalstu pieredze.
8. Dalība Daugavpils Universitātes 7. Starptautiskajā zinātniskajā konferencē “Sociālās zinātnes reģionālajai attīstībai 2012: Finanšu kapitāla ietekme uz reģiona ekonomisko

- konkurētspēju”, 2012. gada 8. – 11. novembrī, Daugavpilī. Referāta temats: Ekonomiskās aktivitātes cikla ietekme uz sabiedriskās kārtības nodrošināšanas institūciju attīstību.
9. Dalība RSU Juridiskās fakultātes zinātniski praktiskajā konferencē “Tiesisko problēmu aktuālie jautājumi “Pacta sunt servanda””, 2012. gada 7. novembrī, Rīgā. Referāta temats: Sabiedriskās kārtības nodrošināšana pašvaldību teritorijā līgumisko attiecību aspektā.
  10. Dalība 21. ikgadējā starptautiskajā policijas institūciju simpozijā “Ekonomikas attīstība, bruņota vardarbība un sabiedrības drošība”, 2012. gada 5. – 10. augustā, Ņujorkā (ASV). Referāta temats: Theoretical and practical problems in maintaining public order: the experience of the Baltic States.
  11. Dalība Baltijas Starptautiskās akadēmijas starptautiskajā zinātniskajā konferencē (Juristu dienas ietvaros) “Globālie izaicinājumi: Konfliktu risināšanas tiesiskie un organizatoriskie paņēmieni”, 2012. gada 27. – 28. aprīlī, Rīgā. Referāta temats: Policijas pārrobežu sadarbības loma sabiedriskās kārtības un drošības nodrošināšanā Latvijā, Lietuvā un Igaunijā.
  12. Dalība Valsts policijas koledžas II Starptautiskajā zinātniskajā konferencē “Noziedzības prevencijas un apkarošanas novitātes pasaulē un Latvijā”, 2012. gada 24. – 25. aprīlī, Rīgā. Referāta temats: Sociāli ekonomisko pārmaiņu ietekme uz sabiedrisko kārtību.
  13. Dalība Daugavpils Universitātes 54. Starptautiskajā zinātniskajā konferencē, 2012. gada 18. aprīlī, Daugavpilī. Referāta temats: Tiesībaizsardzības iestāžu kompetence sabiedriskās kārtības nodrošināšanas jomā.
  14. Dalība RSU 11. Zinātniskajā konferencē, 2012. gada 29. – 30. martā, Rīgā. Referāta temats: Sabiedriskās kārtības nodrošināšanas problēmas krīzes apstākļos.
  15. Dalība Daugavpils Universitātes starptautiskajā zinātniskajā konferencē “Eiropas integrācijas sociālā un ekonomiskā dimensija: problēmas, risinājumi, perspektīvas”, 2011. gada 3. – 5. novembrī, Daugavpilī. Referāta temats: Sabiedriskā kārtība kā sabiedrības drošības priekšnoteikums sociāli ekonomisko pārmaiņu apstākļos.
  16. Dalība RSU Starptautiskajā zinātniskajā konferencē “Tiesību aizsardzības loma un iespējas sabiedriskās drošības nodrošināšanā”, 2011. gada 28. septembrī, Rīgā. Referāta temats: Sabiedriskās drošības garantēšanai nepieciešamās spēka pielietošanas robežas.
  17. Dalība RSU 10. Zinātniskajā konferencē, 2011. gada 14. – 15. aprīlī, Rīgā. Referāta temats: Spēka lietošana policijas darbībā sociāli tiesisko problēmu kontekstā.
  18. Dalība Valsts policijas koledžas I Starptautiskajā zinātniskajā konferencē “Cilvēkdrošības tiesiskie, socioloģiskie un psiholoģiskie aspekti”, 2011. gada 28. janvārī, Rīgā. Referāta temats: Spēka pielietošana policijas darbībā starptautisko cilvēktiesību standartu kontekstā.
  19. Dalība Daugavpils Universitātes starptautiskajā zinātniskajā konferencē “Valsts un tiesību aktuālās problēmas”, 2010. gada 26. – 27. novembrī, Daugavpilī. Referāta temats: Fiziska spēka pielietošana policijas darbībā- tiesiskie aspekti un aktuālās problēmas.
  20. Dalība Eiropas Policijas koledžas (CEPOL) rīkotajā darba grupā par vienotā mācību moduļa “Cilvēku tirdzniecība” ieviešanu Eiropas Savienības dalībvalstu apmācību procesā, 2010. gada 15. – 17. novembrī, Viļņā (Lietuva).
  21. Dalība Varšavas Aizsardzības akadēmijas starptautiskajā zinātniskajā konferencē “Wspolczesne bezpieczenstwo. Zagrozenia, wyzwania, paradygmaty”, 2010. gada 17. maijā, Varšavā (Polija). Referāta temats: Legal aspects of prohibition of torture.
  22. Dalība Daugavpils Universitātes 52. Starptautiskajā zinātniskajā konferencē, 2010. gada 14. aprīlī, Daugavpilī. Referāta temats: Eiropas Cilvēktiesību konvencijas pamatprincipu darbība Latvijā.

23. Dalība divās Bratislavas Policijas akadēmijas starptautiskajās zinātniskajās konferencēs “Police Science 2009” un ‘Progress in Criminalistics”, 2009. gada 9. -12. novembrī, Bratislavā (Slovākija). Referāta temats: Observance of human rights in policing.
24. Dalība Sociālo tehnoloģiju augstskolas starptautiskajā zinātniski praktiskajā konferencē “Cilvēka tiesību un brīvību realizācijas aktuālās problēmas”, 2009. gada 29. – 30. maijā, Rīgā. Referāta temats: Privātās dzīves aizsardzības juridiskās garantijas.

1. PROMOCIJAS DARBA KONSPEKTĪVS IZKLĀSTS

1.1. Pētījuma teorētiskais pamatojums

Promocijas darba teorētisko pamatu veido izmantotie normatīvie tiesību akti, dažādu līmeņu un termiņu politikas plānošanas dokumenti, zinātniskā literatūra, periodika, Latvijā veiktie drošības uztveres pētījumi un sabiedriskās domas aptaujas, tiesībaizsardzības iestāžu un pašvaldības institūciju prakse, judikatūra un citi izziņas avoti.

Promocijas darbā izmantoti gan Latvijas, gan arī ārvalstu autoru darbi tiesību teorijā, valststiesībās, tiesību socioloģijā, krimināltiesībās, kriminoloģijā, policijas tiesībās, administratīvajās tiesībās, konstitucionālajās tiesībās, starptautiskajās tiesībās, politikas teorijā, ekonomikas teorijā un loģikā. Latvijā pazīstamākie no tiem ir šādi autori: K. Dišlers, N. Horns, V. Jakubaņecs, J. Neimanis, A. Kriviņš, E. Meļķis, I. Vedins, A. Vilks, V. Zahars, V. Upeniece, S. Kristapsone, A. Matvejevs, A. Feldmanis, Z. Indrikovs, Ē. Treļš, K. Bite, I. Bērziņa-Ruķere, M. Žeivots, U. Krastiņš, V. Liholaja, A. Niedre, J. Pleps, S. Osipova, A. Stucka, Z. Rags, Ž. Ozoliņa, I. Ijabs, T. Rostoks, M. Andžāns, G. Pelnēns, R. Bambals, G. Reire un N. Vanaga. No ārvalstu autoriem vērtīgas atziņas gūtas D. Evansa, A. Maslova, H. Haftendornas, J. Stefanoviča, H. Daiera, J. Harari, B. Buzana, G. Kristova, S. Krofta, M. Sekoruli, S. Lukareli, Dž. Šeina, M. Kinga, D. Šarpa, J. Filabera, V. Tumulavičius, A. Sekula, O. Osierdas, V. Malahova, M. Ahapovas, I. Jeropkina, L. Popova, V. Lazareva, J. Suhareva, S. Beļska, L. Kambeka, M. Korkunova, u.c. zinātniskajos darbos.

1.2. Galvenie pētījuma rezultāti

Promocijas darbu veido četras nodaļas ar apakšnodaļām, kuru uzdevums ir vispusīgi atklāt sabiedriskās kārtības un drošības teorētiskos un praktiskos aspektus globalizācijas apstākļos.

Pirmajā nodaļā tiek analizētas drošību teorijas un to attīstības tendences Latvijā un pasaulē, skaidroti drošības jēdzieni un aktualizēta uzmanība attiecībā uz valsts ārējā un iekšējā apdraudējuma riskiem mūsdienās.

Otrajā nodaļā tiek analizēta sabiedriskā kārtība un drošība kā zinātniskās izziņas objekts, šīs izziņas objektīvie un subjektīvie kritēriji un sabiedriskās kārtības un drošības nostiprinājums normatīvajos aktos.

Trešajā nodaļā tiek analizēta valsts un pašvaldību loma sabiedriskās kārtības un drošības sistēmā, Valsts policijas un pašvaldību policiju darbības tiesiskais regulējums un prakse. Padziļināta uzmanība tiek pievērsta policijas funkciju veikšanai nepieciešamo resursu pietiekamībai un to izlietojuma lietderīguma izpētei.

Ceturtajā nodaļā padziļināti pētīti policijas iestāžu strukturālie un darba organizācijas aspekti, sadarbība ar citām sabiedriskās kārtības un drošības garantēšanā iesaistītajām institūcijām, kā arī personāla politikas problēmaspekti.

1.2.1. Mūsdienu drošības teorijas attīstības tendences Latvijā un pasaulē

Latvija gan globāli, gan reģionāli iestājas par drošas vides veidošanu, tomēr jau no senās cilvēces pieredzes zinām, ka viss plūst un mainās.¹ Globalizācijas un Covid-19 pandēmijas ietekmē, kā arī pieaugot atsevišķu valstu hibrīdām, militārām un citām destabilizējošām darbībām, tādējādi radot pastāvīgus draudus pasaulei, jaunā realitāte kļūst arvien mainīgāka, nedrošāka, sarežģītāka un neuzticamāka. Izrādās, jau krietnu laiku pirms minēto draudu izplatības pasaulē sākās “nestabilie laiki”, kas aplūkoti *VUCA* teorijā.

Pašlaik skaidri iezīmējas realitāte, kurā līdz ar globalizācijas tendencēm pasaules vēsturi sasniegušas nebija mēroga ģeopolitiskās krīzes un globālie izaicinājumi, kas apdraud visu starptautisko drošības vidi. Mūsdienu apstākļos klasiskos konvencionālos (lat. *Conventionalis* – atbilstošs likumam, līgumam)² draudus papildina jauni globālie izaicinājumi. ES drošības savienības stratēģijā 2020.–2025. gadam kā galvenie draudi mūsdienu pasaulei nosaukti hibrīddraudi, terorisms, kibernetizācija un organizētā noziedzība.³

Tomēr vēsturiski veidojusies un pagājušā gadsimtā institucionāli nostiprinājusies starptautiskā drošības vide un kārtība pašlaik piedzīvo fundamentālas izmaiņas. Covid-19 pandēmijas radītie satricinājumi, ģeopolitiskā spriedze, kas eskalējās ar Baltkrievijas režīma hibrīdkaru un Krievijas militāro iebrukumu Ukrainā, liek pārdomāt ne tikai drošības risku diapazonu, mūsdienu militārās drošības vides transformācijas virzienus, bet vienlaikus akcentē spēcīgu transatlantisko saišu nozīmi drošības stiprināšanā.

Līdz šim ir bijuši daudzi zinātniskie mēģinājumi pētīt drošības jēdzienu. Varētu teikt, ka drošības definēšanas problēma pastāv tik ilgi, cik ilgi pastāv drošība kā ģeopolitisks, starptautisks, konstitucionāls, valstisks, militārs, ekonomisks un sociāls fenomens, kuram piemīt determinējoša ietekme uz visu valstu un cilvēces attīstības vēsturi.

Būtībā visi drošības jēdziena zinātniskie rezultāti iezīmē kādu skaidru sakarību. Drošības jēdziena daudzpusīgā izpratne skaidri parāda, ka mūsdienās nav iespējama universālas kategorijas radīšana, kas ļautu drošības zināšanas izmantot gan akadēmiskā vidē, gan praksē vispārpieņemtā formā un saturā. Autore secina, ka pēdējos gadu desmitos pieaugošais apdraudējumu klāsts turpina nodrošināt pētniekiem arvien jaunus izziņas laukus. Turklāt drošības teorētisko un praktisko aspektu izpētē līdztekus starpdisciplinārajai pieejai īpaši nozīmīgs ir pētnieka radošums un mūsdienu reālajām atbilstošs zinātniskais pasaules uzskats.

Drošības sektoru jēdziens piedāvā uz drošību raudzīties plašāk nekā tā sauktajā tradicionālajā jeb šaurajā pieejā, kas lielākoties fokusējas uz militārās un politiskās drošības jautājumiem un valstīm kā centrālajiem apdraudējuma objektiem. Drošības sektoru pieeja piedāvā drošības jautājumus strukturēt šādi: “militārā drošība”, “vides (jeb ekoloģiskā) drošība”, “ekonomiskā drošība”, “sabiedriskā (jeb identitātes) drošība” un “politiskā drošība”.⁴ Līdztekus

¹ Sengrieķu filozofs Hēraklīts no Efesas (*Heraclitus Ephesius*) darbā “Par dabu” saka: “Maiņu vispārīgums un katras īpašības pāriešana savā pretstatā padara visas īpašības relatīvas – *viss plūst, viss mainās.*” Skatīt: Baloyannis St. The philosophy of Heraclitus today. *Encephalos* 50, 2013. P.1.

² Svešvārdu vārdnīcā termins “konvencionāls” ir skaidrots šādi: norunāts; pieņemts; nosacīts; ar tradīcijām saistīts. Skatīt: Ilustrētā svešvārdu vārdnīca. Avots, 2005, 391. lpp.

³ EU Security Union Strategy. Communication from the commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee of the Regions. Brussels, 24.7.2020, COM (2020) 605 final. Available from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52020DC0605> [viewed 20.01.2022.].

⁴ Charrett C. A Critical Application of Securitization Theory: Overcoming the Normative Dilemma of Writing Security. International Catalan Institute for Peace. Barcelona. 2009. ISSN 2013.5785 (paper edition). P. 9.

jau nosauktajiem definējumiem mūsdienās varam iepazīties ar vairākiem citiem drošības jēdziena aspektiem atkarībā no pētniecības disciplīnas: “nacionālā drošība”, “valsts drošība”, “sabiedrības drošība”, “vispārējā drošība”, “sociālā drošība”, “informācijas drošība”, “kiberdrošība”, “cilvēkdrošība”, “darba drošība” u. c.

Nemot vērā pēdējo gadu fundamentālos satricinājumus pasaules, Eiropas un arī Latvijas kontekstā, autore promocijas darbā detalizēti pievēršas trīs drošības dimensijām: nacionālai (valsts) drošībai, cilvēkdrošībai un sabiedrības drošībai.

Jēdziens “nacionālā drošība” starptautiskās politikas disciplīnā tiek raksturots kā daudzšķautņains un dinamisks, un tā izziņai ir nepieciešama analīze trīs līmeņos: indivīda, valsts un starptautiskā aspektā.⁵ Nacionālās drošības likums un Nacionālās drošības koncepcija ir nozīmīgi drošības politikas dokumenti, taču gan vienā, gan otrā dokumentā likumdevējs, pievēršoties valsts suverenitātes, neatkarības, teritorijas un demokrātiskas valsts iekārtas aizsardzībai, indivīda drošību ir atstājis “otrā plānā”. Autore secina, ka aktuālais nacionālās drošības skaidrojums neparedz arī starptautiskās sadarbības un ārpolitikas esību, kas nodrošina pareizo ietvaru svarīgāko laikmeta izaicinājumu pārvarēšanai. Šie ir galvenie argumenti, kas atspēko autorei pārliecību, ka esošais nacionālās drošības definējums ir jāpilnveido.

Savukārt sabiedrības drošība līdzās citiem drošības aspektiem mūsdienās ir kļuvusi par nozīmīgu jautājumu loku akadēmiskajās un politikas veidotāju debatēs. Kaut arī juridiskā aspektā sabiedrības drošība galvenokārt saistās ar tiesību aizsardzības iestāžu darbību un indivīda tiesību, brīvību un likumīgo interešu garantēšanu⁶, promocijas darbā skaidri iezīmējas sabiedrības drošības jēdziena integrēšanās valsts aizsardzības un nacionālās drošības politikā.

Raugoties uz sabiedrības drošības jēdziena integrēšanu drošības politikas ciklā, jāsecina, ka procesam vērojama fragmentāra attīstība un sasniegtais rezultāts nav viennozīmīgs. Tāpēc autore gūst pārliecību, ka mūsdienu mainīgajā vidē akūti nepieciešams vienots un visaptverošs vidējā termiņa politikas attīstības dokuments – “Sabiedrības drošības attīstības stratēģija”, kurā būtu iekļauts sabiedrības drošības ietvars, prioritātes, rīcības virzieni un sasniedzamie rezultāti, paredzot personu dzīvības, veselības, tiesību un brīvību, īpašuma aizsardzību, ekonomisko un sociālo stabilitāti, vides aizsardzību, kā arī spējas reaģēt uz ārējiem un iekšējiem apdraudējumiem un briesmām.

1.2.2. Sabiedriskā kārtība un drošība kā zinātniskās izziņas objekts

Sabiedriskās kārtības definēšanas un izskaidrošanas ideju spektrs ir plašs: no likumības un kārtības izpratnes veidošanās Senajā Grieķijā, sabiedriskā līguma teorijas nostiprināšanas atsevišķu filozofu un tiesībzinātnieku idejās 17.–18. gadsimtā līdz pat dažādu sabiedriskās kārtības aspektu pakāpeniskai integrēšanai mūsdienās – sociālās zinātnēs (tiesību un politikas zinātnē, socioloģijā), kā arī vēsturē, filozofijā un ētikā.

Sabiedriskās kārtības nodrošināšana ir viena no galvenajām valsts funkcijām, kas ietver daudzu sociālo sistēmu aizsardzību un konstitucionālo tiesību garantēšanu⁷, tomēr autore secina, tās sociālie un juridiskie aspekti nav pietiekami apzināti. Papildus tam jāsecina, ka joprojām ne

⁵ Grizol A. The Concept of National Security in Contemporary World. *International Journal on World Peace*. Vol 11, No 3, 1994. P. 39-41.

⁶ Воронов А. М. Общественная безопасность: административные и информационно-правовые проблемы обеспечения и организации управления. М: ВНИИ МВД РФ, 2004, с. 14.

⁷ Osierda A. Prawne aspekty pojęcia bezpieczeństwa publicznego i porządku publicznego. *Studia Iuridica Lublinensia* 23, 2014. P. 90–91. Available from: <https://journals.umcs.pl/sil/article/viewFile/68/65> [viewed 16.02.2022.].

akadēmiskajā vidē, ne rīcībpolitikas veidotāju un likumdevēja vidū nav izteikti skaidrs sabiedriskās kārtības jēdziena teorētiskais ietvars. Kā norāda policijas tiesību speciālists A. Matvejevs, joprojām nav vienotas zinātniskas pieejas šā termina izpratnē, līdz ar to valsts pārvaldes institūciju darbībā nav vienotas metodikas attiecībā uz darbību amplitūdu.⁸

Mūsdienu apstākļos sabiedrisko kārtību var pētīt no vairākiem aspektiem: tiesību socioloģijas, sociālās psiholoģijas un, protams, vairāku tiesību zinātņu apakšnozaru (tiesību teorijas un vēstures, administratīvo tiesību, krimināltiesību, policijas tiesību u. C.) skatupunkta. Jāsecina, ka tiesību socioloģija sniedz visai bagātu pētījumu klāstu un nozīmīgas atziņas, un tam ir savi skaidri redzami objektīvi nosacījumi. Proti, kā to akcentē tiesību zinātniece S. Osipova, tiesību socioloģijas īpašais devums tiesību zinātnei ir spēja izskaidrot tiesību nozīmi sociālā sistēmā un redzēt tās ietekmi uz sabiedrisko attiecību regulēšanu.⁹

Raugoties uz sabiedriskās kārtības teorētisko ietvaru juridiskā un socioloģiskā aspektā, jāsecina, ka ir pietiekami grūti atvasināt integrētu sabiedriskās kārtības definējumu un satura veidojošos elementus, tomēr tas ir nepieciešams. Sabiedriskā kārtība ir sarežģīts sociālās dzīves fenomens, kas sastāv no daudziem relatīvi neatkarīgiem elementiem, kuri savā būtībā veido sarežģītu mijiedarbības mehānismu. Turklāt nav apstrīdams administratīvajās tiesībās atzītais, ka sabiedriskā kārtība ir sabiedrisko attiecību sistēma, kas veidojas sabiedriskās vietās un ārpus tām, kas balstās uz morāles, uzvedības un tiesību normu attiecībām un ietver valsts un pašvaldības iestāžu darbību sabiedriskās kārtības uzturēšanā, veidošanā un nodrošināšanā un ikviena indivīda tiesību un brīvību aizsardzībā.

Tātad mūsdienu sociālās zinātnes iezīmē kādu svarīgu aspektu – rupja sabiedriskās kārtības traucēšana un acīmredzama necieņa pret sabiedrību sākotnēji ir saistīta ar katra indivīda personīgo attieksmi pret sabiedrībā pastāvošām uzvedības un tukumības normām. Turklāt viens no administratīvās sodu sistēmas un krimināltiesiskā regulējuma galvenajiem uzdevumiem ir aizsargāt sabiedrisko kārtību un sabiedrības drošību. Lai arī administratīvo sodu sistēmas regulējums 2020.gadā ir būtiski pilnveidojis valsts pārvaldes un sabiedriskās kārtības administratīvās atbildības jomu, tostarp, arī krimināltiesību normās ir noteikta sabiedriskās kārtības aizsardzība, jāsecina, ka sabiedrības, pētnieku un praktiķu uzmanību arvien biežāk piesaista jaunas tendences un izpausmes formas, kas skatāmas sabiedriskās kārtības un drošības ietvarā.

Kārtības un drošības jomā ikviens var interpretēt un akcentēt sev kādu nozīmīgu sabiedriskās kārtības aspektu, tādējādi padarot izplūdušu pašu jēdziena saturu. Tomēr robežu noteikšana, autoresprāt, ir svarīgs priekšnosacījums izziņas procesā. Tas nozīmē, ka ir nepieciešams izvirzīt vienotu zinātnisku definējumu “sabiedriskās kārtības” un “sabiedriskas vietas” jēdzienam, un nostiprināt to normatīvajā regulējumā.

Vienlaikus autore uzsver, ka ir nepieciešams visā valstī vienveidot (unificēt) sabiedriskās kārtības uzturēšanas noteikumus. Līdzīgi kā tas ir Somijā¹⁰, arī Latvijā būtu nepieciešams viens likums par sabiedrisko kārtību. Tiesību aizsardzības iestāžu darbinieku kompetencē esošie pārkāpumi, kas attiecas uz sabiedriskās kārtības un drošības pārkāpumiem, varētu būt iekļauti speciālā nozares likumā – „Sabiedriskās kārtības likumā”.

Sabiedriskās kārtības un drošības izziņas process ieņem stabilu un ilglaicīgu vietu gan politikas veidotāju, gan pētnieku vidū. Drošības pētnieki atzīst, ka sabiedriskās kārtības un drošības izziņas procesam par iespējamo vai pastāvošo apdraudējumu ir vismaz divas perspektīvas. Viena

⁸ Matvejevs A. Policijas darbības teorijas attīstības tendences. Rīga, Petrovskis un Ko, 2009. 110. lpp.

⁹ Osipova S. Ievads tiesību socioloģijā. Tiesu namu aģentūra. 2010. 18. lpp.

¹⁰ Public Order Act. Ministry of the Interior of Finland, 612/2003, amendments up to 774/2010.

ir objektīva – tā atspoguļo parādību un procesu likumsakarības un attīstības tendences¹¹ neatkarīgi no tā, vai drošības subjekts tos apzina, novērtē un reaģē vai pretēji – ignorē, jo neizjūt apdraudējumu tiešu ietekmi. Otra perspektīva ir subjektīva. Tā atspoguļo konkrēta drošības subjekta draudu priekšstatus, baiļu līmeni un zināšanas par konkrētā apdraudējuma ietekmi uz to.¹² Nav šaubu, ka subjektīvā drošības uztvere un objektīvais drošības novērtējums var atšķirties, tomēr tas nenozīmē, ka ir transformējies pats drošības “etalons”.

Sabiedriskās kārtības un drošības izziņas kritēriji aptver plašu attiecību spektru, sākot no cilvēka personīgajām izjūtām un komforta sajūtas līdz pakalpojumu kopumam un kriminogenitātes pakāpei valstī. Tātad teorijā varam pieņemt, ka drošības kritēriji aptver procesus un likumsakarības, sākot no valstī notiekošiem līdz pat indivīda trauksmes un draudu izjūtai. Tomēr, neraugoties uz daudziem stabiliem un izmērāmiem drošības kritērijiem, praksē gandrīz neiespējami paredzēt, izmērīt, izvairoties un novērst visus draudus, kas sabiedrību padara ievainojamu.

Mūsdienās noziedzība nav tikai vienkārša noziegumu summa, bet gan specifisks sociāls process. Šādu secinājumu izdara asoc. Professore S. Kristapsone, vienlaikus norādot, ka noziedzības līmenis kādā noteiktā administratīvā teritorijā ir sabiedrības attīstību raksturojošs rādītājs – likumsakarīgs sabiedrības attīstības konkrētā posma rezultāts.¹³ Šī secinājuma kontekstā autore akcentē savu novērojumu, ka nemainīgi stabila noziedzība pēdējā desmitgadē, huligānisma izpausmes un būtiskas iedzīvotāju skaita izmaiņas ir noteicošie draudi indivīda, sabiedrības un arī valsts drošībai. Arī situācija administratīvās atbildības jomā – rupji sabiedriskās kārtības traucējumi un citas antisociālas uzvedības izpausmes, rada nopietnus draudus sabiedriskās kārtības un drošības pastāvēšanai un vienlaikus rosina aizdomāties par sabiedrības morālo krīzi.¹⁴

No valsts ilgtspējīgas attīstības perspektīvas raugoties, šobrīd jebkuri drošības jautājumi jāuzlūko ar tālredzīgu, uz nākotni vērstu skatījumu. Subjektīvā drošības uztvere ir relatīva, un noteiktā laika posmā tā var pastiprināties vai pavājināties, jo ir izmērāma ar cilvēku iekšējo situācijas novērtējumu. Kā liecina pēdējās divās desmitgadēs Latvijā veiktie drošības uztveres pētījumi, līdz 2022. gada 24. februārim būtiskas izmaiņas novērtējuma skalā nav atklājušās – cilvēka izdzīvošanai un dzīves kvalitātei būtiski ekonomiskie, veselības un fiziskās drošības faktori tiek vērtēti augstāk nekā citi drošības izaicinājumi. Tomēr, kā to pierāda Ukrainas karš, drošības vide ir mainīga, tā var kļūt nedrošāka, sarežģītāka un neuzticamāka, kā rezultātā arī sabiedrības drošības uztveres indekss un izdzīvošanai svarīgas prioritātes var būtiski mainīties.

1.2.3. Sabiedriskā kārtība un drošība kā valsts un pašvaldību institūciju aizsardzības objekts

Satversmē nostiprinātais valsts pienākums atzīt un aizsargāt cilvēka pamattiesības vienlaikus paredz aizsargāt arī sabiedrisko kārtību un drošību. Personas tiesības var ierobežot likumā paredzētajos gadījumos, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu,

¹¹ Kristapsone S. Noziedzība un to noteicošie sociāli ekonomiskie faktori Latvijā 90. gados. Promocijas darbs. Latvijas Universitāte. 2003. 16. lpp.

¹² Ozoliņa Ž., Sīmane M. Latvijas iedzīvotāju subjektīvais skatījums uz cilvēkdrošību. Cilvēkdrošība Latvijā un pasaulē: no idejas un praksei. Apgāds “Zinātne”, 2012. 60. lpp.

¹³ Kristapsone S. Noziedzība un to noteicošie sociāli ekonomiskie faktori Latvijā 90.gados. Promocijas darbs. Latvijas Universitāte. 2003. 7.lpp.

¹⁴ Kuzņecova K. Sabiedriskā kārtība kā sabiedrības drošības priekšnoteikums sociāli ekonomisko pārmaiņu apstākļos. Daugavpils Universitātes Starptautiskās zinātniskās konferences „Eiropas integrācijas sociālā un ekonomiskā dimensija: problēmas, risinājumi, perspektīvas” rakstu krājums. Daugavpils universitātes akadēmiskais apgāds „Saulē”, 2012, 432.- 433.lpp.

sabiedrības drošību, labklājību un tikumību.¹⁵ Tas nozīmē, ka valstī ir jābūt tādai drošības sistēmai un politikai, tostarp, likumiem un to īstenošanas mehānismiem, kas pilnā kapacitātē spēj nodrošināt ikvienas personas dzīvības, drošības un neaizskaramības aizsardzību, kā arī valsts nacionālo drošību kopumā. Tātad valsts un sabiedrības drošības sekmīga garantēšana daudzējādā ziņā ir atkarīga no labi organizētas, stratēģiski orientētas, koordinētas, atbildīgas drošības sistēmas, kas ir pielāgota riska vadībai, krīzes komunikācijai un spējīga reaģēt uz ikvienu apdraudējumu.¹⁶

Pētnieki, kuri pievērsušies valsts administratīvi policejiskās funkcijas izziņāšanai, autorei ļauj izsekot līdzī vismaz divām nozīmīgām atziņām. Pirmkārt, viena no primārajām policijas funkcijām ir kārtības un drošības garantēšana valsts iekšienē, kā arī indivīdu tiesību un likumīgo interešu aizsardzība no jebkādiem apdraudējumiem. Tātad, policija ir valsts krimināltiesību un administratīvo tiesību sistēmas neatņemama sastāvdaļa. Otrkārt, administratīvi policejiskās funkcijas izpētes lauks ir aplūkojams ne tikai policijas administratīvās darbības jomas robežās, bet saistībā arī ar citu valsts pārvaldes iestāžu, tostarp, valsts drošības iestāžu kompetenci sabiedrības drošības garantēšanā. To ir apzinājušies daudzi pētnieki, kuri meklējuši drošības padziļināšanas iespējas, izmantojot administratīvi policejiskās funkcijas risinājumus.

Taču ne tikai efektīvas tiesību aizsardzības iestādes, bet arī kvalitatīvi likumi un politikas plānošanas dokumenti kļūst par nozīmīgu sabiedriskās kārtības un drošības garantu. Analizējot likuma “Par policiju” transformāciju pēdējo 30 gadu laikā, autore secina, ka likumdevējs to ir grozījis gandrīz 50 reizes. Pētnieki, politikas veidotāji¹⁷ un likumdevējs ar līdzīgiem viedokļiem atzīst, ka likums “Par policiju” ne vienmēr ir bijis atbilstīgs sabiedrībā notiekošajam, tostarp, policijas organizācija ir pārāk centralizēta, policijai ir pārāk plašas un nenoteiktas pilnvaras, kas nespēj efektīvi nodrošināt izvirzīto uzdevumu izpildi.¹⁸

Turklāt policijas kā militarizētas institūcijas definēšana vairs neatbilst mūsdienu izpratnei par policijas lomu demokrātiskā sabiedrībā un principiem, uz kuriem balstās policijas un sabiedrības savstarpējā sadarbība. Tāpēc laikā, kad ir apstiprināta Iekšlietu ministrijas darbības stratēģija 2020.–2022. gadam, sākts darbs pie jaunās Iekšlietu ministrijas darbības stratēģijas 2023.–2025. gadam¹⁹, nākamais nozīmīgais lēmums pētnieka, politikas veidotāja un likumdevēja līmenī būtu aktualizēt un pilnveidot Valsts policijas attīstības koncepciju un likuma “Par policiju” normas atbilstoši demokrātiskas, tiesiskas, sociāli atbildīgas valsts vērtībām un mērķtiecīgas valsts un sabiedrības sadarbības principiem.

Vairākumu sabiedriskās kārtības un drošības nodrošināšanas funkciju īsteno policija. Nav šaubu par tās nozīmīgo lomu Latvijas drošības sistēmā. Šajā ziņā par noteicošo faktoru kļūst tas, cik efektīva ir tiesību aizsardzības iestāžu līdzdalība drošības sistēmā, jo cilvēkam ir nepieciešami pilna spektra pakalpojumi drošības jomā. Tomēr būtiska nozīme ir arī vietējās pašvaldības institūcijām – subjektiem, kuri ir atbildīgi par iedzīvotāju sociālo un fizisko drošību. Vietējās iestādes, kuras darbojas kā koordinatori vietējo drošības problēmu risināšanā, ir tikpat nozīmīgi

---

¹⁵ LR Satversme (1922). Latvijas Vēstnesis, 43, 01.07.1993.; LR Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 6, 31.03.1994. 89. un 116. pants.

¹⁶ New Zealand's National Security System. Handbook. Department of the Prime Minister and Cabinet. August 2016. P. 6. Available from: <https://dpmc.govt.nz/sites/default/files/2017-03/dpmc-nss-handbook-aug-2016.pdf> [viewed 06.03.2022.].

¹⁷ Iekšlietu ministrijas Nozares politikas departamenta direktors Dmitrijs Trofimovs. Pārdomas par Valsts policiju un tās attīstību. Jurista Vārds. 2012. gada 11. septembris. Nr. 37 (736).

¹⁸ MK rīkojums Nr. 248 “Par Valsts policijas attīstības koncepciju”. 06.04.2016. Latvijas Vēstnesis, 69, 11.04.2016.

¹⁹ Iekšlietu nozares attīstības padome diskutē par nozares stratēģiju un paveikto darbu procesu pilnveidē. Iekšlietu ministrija. 01.12.2021. Iegūts no: <https://www.iem.gov.lv/lv/jaunums/iekslietu-nozares-attistibas-padome-diskute-par-nozares-strategiju-un-paveikto-darbu-procesu-pilnveide> [sk. 06.03.2022.].

“spēlētāji” Latvijas drošības sistēmā. Pēc autores domām, visaptverošas drošības garantēšana nav iespējama tikai vienas institūcijas sektora robežās.

Saskaņā ar pašvaldības principa attīstības gaitu un tā veidošanās pamatnostādnēm, pašvaldības policija, izmantojot vietējās pārvaldes legimitāti un deleģējumu, pašvaldībās kļūst par nozīmīgu starpnieku sabiedrības drošības garantēšanā. Kā to paredz šobrīd spēkā esošie tiesību akti, pašvaldība, iesaistoties sabiedriskās kārtības nodrošināšanā, var veidot savu pašvaldības policiju vai reģionālo pašvaldības policiju²⁰, kas vairākās pašvaldībās ir arī izveidotas. Tiesību normas, kas nosaka, ka pašvaldības var izveidot pašvaldības policiju, piešķir tiesības to veidot savā administratīvajā teritorijā, bet neuzliek to par pienākumu.

Jāatzīst, ka šobrīd diskusija par pašvaldības policijas nākotni politiskajā un akadēmiskajā sabiedrībā tikai sākas. Saistībā ar nule spēkā stājušos administratīvi teritoriālo reformu un mainītajām novadu robežām, pilsētām un novadiem²¹, pašvaldības ir uzsākušas rūpīgu darbu, lai savā administratīvajā teritorijā pārskatītu arī pašvaldības policijas darbību.

Šajā saistībā autore vēlas uzsvērt 2021. gadā Saeimā konceptuāli atbalstīto *jauno* Pašvaldību likumu.²² Kā atzīmē VARAM ministrs, likums nākotnē iezīmēs gan laikmetīgu pašvaldības pārvaldību, gan paredzēs uzlabotu pašvaldību darbības organizācijas modeli un plašas, regulāras iedzīvotāju iesaistes pašvaldības darbā.²³ Vienlaikus jaunajā likumā ir paredzēts precizēt pašvaldību autonomo funkciju formulējumu, pamatojoties uz nozaru ministriju sniegtajiem priekšlikumiem, kā arī konkretizēt pašvaldību atbildību, piemēram, skaidri nosakot, ka no 2024. gada katrā pašvaldībā ir jāizveido pašvaldības policija.

Balstoties uz teorētiskām nostādnēm par labu pārvaldību, autore akcentē labas pārvaldības nozīmīgākos elementus: jebkuru reformu jēgpilnumu (ieviešanas efektivitāti) un normatīvo aktu izmaiņas un to biežumu. Tāpēc, raugoties no šādas perspektīvas, autore topošā likuma kontekstā galveno uzmanību pievērš diviem aspektiem: 1) lai likuma normas, kuras paredz katrā pašvaldībā izveidot pašvaldības policiju, ir savstarpēji pamatotas ar finanšu līdzekļu piešķiršanu pašvaldības budžetā, līdzekļu izlietojuma kontroli un ekonomiskumu; 2) lai likuma normas ir pēctecīgi un juridiski nostiprinātas arī citos normatīvajos aktos (likumā “Par policiju”), kā arī pašvaldības politikas plānošanas dokumentos.

Latvijas drošības svarīgākās iezīmes nosaka trīs raksturlielumu sinerģija, kuras ietvaros katram no tiem ir līdzvērtīga un savstarpēji papildinoša loma. Pirmkārt, tā ir ekonomiskā attīstība. Otrkārt, tā ir visaptveroša drošība. Treškārt, tās ir demokrātiskās vērtības un tiesiskums.

Budžeta kontekstā pilnīgi noteikti var apgalvot, ka iekšlietu un aizsardzības nozare demonstrē savu efektivitāti vairāku drošības politikas virzienu stiprināšanā un izaugsmē. No otras puses, palielinoties institucionālajam kopumam, kas ir iesaistīts drošības garantēšanā, kā arī

---

²⁰ Likuma “Par policiju” 19. pants nosaka to, ka pašvaldība var izveidot pašvaldības policiju vai Valsts pārvaldes iekārtas likumā noteiktajā kārtībā deleģēt uzdevumu izpildi citai pašvaldībai. Pašvaldības saskaņā ar likumu “Par pašvaldībām” var izveidot arī kopīgu pašvaldības policiju.

²¹ Saskaņā ar Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likumu, kas stājas spēkā 2020. gada 23. jūnijā Latvijā ir noteiktas 43 pašvaldības līdzšinējo 119 vietējo pašvaldību vietā. Latvijas Republiku iedala valstspilsētu pašvaldību teritorijās un novadu pašvaldību teritorijās. Novada teritorijas iedala pilsētās un pagastos. Skatīt: Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likums. 23.06.2020. Latvijas Vēstnesis, 119.C, 22.06.2020.

²² Likumprojekts “Pašvaldību likums” (Nr. 976/Lp13) Valsts pārvaldes un pašvaldības komisijā atbalstīts 2021. gada 14. aprīlī. Likumprojektu izskatīts Saeimas sēdē pirmajā lasījumā 2021. gada 22. aprīlī. Likumprojekta virzība: <http://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs13.nsf/webSasaiste?OpenView&restrictcategory=976/Lp13> [sk. 18.03.2022.].

²³ VARAM izstrādātais jaunais likums “Par pašvaldībām” iesniegts izskatīšanai MK. 2021. gada 17. februāris. Iegūts no: <https://www.varam.gov.lv/lv/jaunums/varam-izstradatais-jaunais-likums-par-pasvaldibam-iesniegts-izskatisanai-mk> [sk. 10.03.2022.].

piešķirtajam finansējumam, arvien aktuālāki kļūst jautājumi par to, kā sabiedrībai novērtēt, vai drošībā ieguldītie līdzekļi tiek novirzīti visefektīvākajā veidā un atbilstoši sabiedrības vajadzībām?

Tieši šī iemesla dēļ, lai nodrošinātu budžeta izlietojuma atbilstību likumības un tiesiskuma principiem un lai mērķtiecīgi virzītos uz rezultātu, galvenās rekomendācijas ir jāizstrādā divos līmeņos. Pirmkārt, jāizveido labi organizēta izdevumu plānošanas sistēma ar definētiem mērķiem un sasniedzamiem rezultātiem. Otrkārt, iekšlietu un aizsardzības resorā ir nepieciešama sistēma, kurā vienlaikus varētu novērtēt sasniegto progresu un rezultātus politikas mērķu sasniegšanā

Cits aspekts, kuram autore pievērš īpašu uzmanību, ir sabiedriskās kārtības un drošības jomas attīstība. Šajā saistībā autore uzsver, ka efektīva valsts un sabiedrības drošības garantēšana, ņemot vērā drošības vides izaicinājumus, ar kuriem šobrīd saskaras Eiropa un Baltijas reģions, nav savietojama ar valsts izdevumu samazinājumu drošības nozarei. Tas nozīmē, ka ir nepieciešams, lai sabiedriskās kārtības un drošības garantēšanā iesaistīto institūciju kopumu nākotnē veidotu mūsdienu apstākļiem atbilstošs materiālais pamats – būtiski papildinājumi finansējumā, infrastruktūrā, aprīkojumā un personālsastāvā.

1.2.4. Sabiedriskās kārtības un drošības garantēšanas praktiskie aspekti

Sabiedriskās kārtības un drošības kontekstā vienmēr ir pastāvējis uzstādījums, ka pilnvērtīgu valsts un sabiedrības drošību ir iespējams sasniegt, tikai pastāvot spēcīgai drošības politikai un efektīvi funkcionējošām tiesību aizsardzības iestādēm.

Izvērtējot esošo Valsts policijas struktūras izkārtojumu un iestādes kompetences specifiku, var nonākt pie secinājuma, ka Valsts policijā ir izveidots sarežģīts daudzpakāpju organizatoriskais modelis, kas ietver dažādu līmeņu un pakļautības struktūrvienību skaitu. To, ka Valsts policijas struktūra ir sadrumstalota un sarežģīta, norāda vairāki promocijas darbā ietverti autores secinājumi.

Šajā saistībā autores piedāvātā policijas modeļa nākotnes vīzija paredz vairākus raksturlielumus. Pirmkārt, policijas struktūrai ir jābūt veidotai tā, lai tā nodrošinātu integrētu reģionālu pieeju (decentralizāciju), galvenokārt paredzot to, ka iecirknis kļūst par centrālo vienību sabiedriskās kārtības un drošības garantēšanā, kā arī personu tiesību un likumīgo interešu aizsardzībā. Otrs būtiskais attīstības virziens ir saistīts ar funkciju dublēšanās novēršanu galvenās pārvaldes līmenī. Tātad iespēju robežās funkcionāli nodalīt iestādes “lēmējvaru” no “izpildvaras”. Autoresprāt, šāds modelis sekmētu birokrātisko procedūru, funkciju pārklāšanās un dublēšanās samazināšanu, bet policijas darbības efektivitāte pieaugtu.

Izpētot Valsts policijas kārtības policijas struktūrvienību faktisko pienākumu apjomu, autore promocijas darbā iezīmē vairākus jautājumu lokus, kuriem vajadzētu pievērst uzmanību. Pirmkārt, kārtības policijas darbs patrulēšanā, apkalpojamā teritorijā, ar nepilngadīgajiem un satiksmes uzraudzībā paredz vairākas dublējošas kompetences sabiedriskās kārtības uzturēšanas jomā, tādējādi ļaujot secināt, ka nepastāv skaidrs un saprotams kompetenču sadalījums starp kārtības policijas struktūrvienībām, pildot pienākumus sabiedriskās kārtības garantēšanā.

Otrkārt, liela daļa kārtības policijas struktūrvienību veikto funkciju pēc to sarežģītības un vispusīguma ir pielīdzināmas “reaģējošā policijas darbinieka” funkcijām. Tas nozīmē, ka kārtības policijas darbiniekam ir jābūt kompetentam vienlaikus veikt vairākus pienākumus – uzraudzīt satiksmi un sabiedrisko kārtību un reaģēt uz notikumiem. Lai arī zināms progress šajā jautājumā ir vērojams, ir vēl daudzi problēmjautājumi, kas saistīti ar policijas darbinieku izglītību. Pēc autores domām, kamēr Latvijā pastāvēs policijas darbinieku izglītības problēmas, kā arī izglītības prasības

atsevišķos kārtības policijas dienestos būs zemākās policijas sistēmā, ilgtermiņa drošības mērķus un risinājumus sasniegt nebūs iespējams.

Vienlaikus jāsecina, ka pašlaik esošā tiesiskā regulācija nav pietiekama, lai novērstu Valsts policijas un pašvaldības policijas funkciju dublēšanās riskus, līdz ar to ir jāparedz tiesiskā regulējuma attīstības virzieni, lai precīzi definētu un līdzsvarotu abu institūciju vispārīgās kompetences robežas. Otrs virziens, kura attīstības perspektīvām autore pievēršas, ir problemātiska kārtības policijas struktūrvienību jomā. Policijas darbs un personāls ir vienota sistēma, kuru nav iespējams skatīt atrauti no norisēm iestādē, sabiedrībā un valstī. Sabiedriskās kārtības nodrošināšanas efektivitāte lielā mērā ir atkarīga no pieejamā policijas personālsastāva, tā pieejamības iespējām sabiedrībā. Tāpēc rekomendācijas kārtības policijas darba pilnveidošanā ir nepieciešamas ne tikai praktiski atslogojot darbiniekus no neraksturīgo funkciju pildīšanas vai ieviešot preventīvas inspektoru amatus iecirkņos, bet arī cilvēkresursu efektīvizēšanā un personāla politikas jomā, radot atbilstošus darba apstākļus, atalgojumu un attieksmi.

Mūsdienās sabiedriskās kārtības un drošības garantēšana nav iedomājama bez plānotas un saskaņotas tiesību aizsardzības iestāžu, pašvaldību institūciju, Nacionālo bruņoto spēku, nevalstisko organizāciju un sabiedrības savstarpējās sadarbības un palīdzības. Vienlaikus jāsecina, ka notiekošās ģeopolitiskās pārmaiņas ir uzsvērušas nepieciešamību stiprināt arī starptautisko sadarbību, lai aizsargātu ES kopīgās vērtības un intereses. Uz to norāda Eiropadomes priekšsēdētāja Šarla Mišela apgalvojums, ka 2022. gads ir ES drošības gads²⁴ un daudzveidīgie drošības apdraudējumi ir pārvarami tikai balstoties uz atvērtu un uzticamu starptautisko sadarbību.

Raugoties uz ilgtspējīgas sadarbības attīstību sabiedriskās kārtības un drošības kontekstā, autoresprāt, ir nepieciešams ņemt vērā vairākus aspektus. Vispirms, lai jēgpilni analizētu starpīnstitūciju un sabiedrības sadarbības veidošanas aspektus, nepieciešams izpētīt sadarbības saturu, kas izriet no literatūrā apkopotiem viedokļiem, normatīvajiem aktiem un politikas plānošanas dokumentiem. Otrkārt, pēdējos gados norisinās arvien jaunu sadarbības virzienu un pieeju "eksplūzija", kas bagātina mūsdienu izpratni par sadarbības daudzveidīgajiem virzieniem un rada jaunas savstarpējās iesaistīšanās formas. Tāpēc promocijas darbā autore gan no starpīnstitūciju, gan no sabiedrības skatupunkta padziļināti pievērš uzmanību trīs nozīmīgiem sadarbības virzieniem: sadarbībai informācijas aprites jomā, sadarbībai civilās aizsardzības jomā un sadarbībai pierobežas teritorijā.

Daudz tiek runāts par tiesību aizsardzības iestāžu informācijas pieejamības nozīmi globalizētajā informācijas telpā bez robežām, un, izrādās, atkārtoti var apliecināt, ka viens no nozīmīgākajiem policijas iestāžu rīkiem, garantējot sabiedrisko kārtību un drošību, ir sadarbība informācijas aprites jomā. Pēc autores domām, sadarbības veicināšanai informācijas aprites jomā ir divas ilgtermiņa perspektīvas. Viens no mūsdienu attīstīto sabiedrību institūciju sadarbības pamatojumiem notiek ar līgumu starpniecību. Līgums šajā gadījumā paredz brīvprātīgu vienošanos starp divām vai vairākām formāli vienlīdzīgām pusēm. Neraugoties uz to, ka pirms 10 gadiem atsevišķas Valsts policijas struktūrvienības jau bija noslēgušas sadarbības līgumus ar pašvaldības policijas institūcijām²⁵, autore secina, ka sadarbības līgumi pašvaldību teritorijās nolūkā apvienot spēkus kopīgu mērķtiecīgu darbību organizēšanai un veikšanai būtiski uzlabotu informācijas apmaiņu un līdz ar to arī sabiedriskās kārtības garantēšanu un iedzīvotāju drošību.

---

²⁴ Charles Michel 2022 is the year of EU security. European Council President Charles Michel speech. October 2, 2021. Available from: <https://www.politico.eu/article/charles-michel-declares-2022-year-of-european-defense/> [viewed 23.03.2022.].

²⁵ 2012. gada 28. februāra "Sadarbības līgums starp Valsts policijas Kurzemes reģiona pārvaldi un Ventspils pašvaldības policiju", 2012. gada 29. maija "Sadarbības līgums starp Valsts policijas Kurzemes reģiona pārvaldi un Liepājas pilsētas pašvaldības policiju." Npublicēts materiāls.

Apzinoties informācijas un tehnoloģiju nozīmi mūsdienu apstākļos, kā arī citējot asoc. Profesora J. Šeina (*Jon Shane*) teikto, ka efektīvai informācijas apmaiņai drošības jomā jāklūst par pastāvīgu institūciju sadarbības procesu²⁶, autore uzsver nepieciešamību pēc iespējas ātrāk radīt tiesiskus, praktiskus un finansiālus risinājumus pašvaldībās, kas nodrošinātu iespējas pilnvērtīgam darbam ar Vienoto informācijas reģistru, kā arī ļautu izmantot vienotu raidsakaru tīklu.

Līdztekus viens no galvenajiem valsts un sabiedrības drošības elementiem ir civilā aizsardzība, savukārt sabiedriskā kārtība ir būtisks civilās aizsardzības pamats. Valsts un pašvaldību institūcijas, kuru dienaskārtībā ir civilās aizsardzības jautājumi, neapšaubāmi veicina personu un sabiedrības drošību. Tātad saikne starp sabiedrības drošību un civilo aizsardzību ir izteikta, jo sistēmu vieno kopīgs mērķis – indivīda, īpašuma un vides drošības aizsardzība.

Izvērtējot pašvaldību institūciju kompetences apjomu, jāsecina, ka ir vairāki funkciju bloki, kuri būtiski uzsver pašvaldību ietekmi civilās aizsardzības institucionālajā sistēmā. Tāpat vairāku pašvaldības policiju darba rezultāti pamatoti rāda, ka lielākajām un finansiāli ietekmīgākajām pašvaldībām šobrīd ir pietiekami liela kapacitāte un zināšanas, lai efektīvi uzturētu kārtību un drošību, kā arī veiksmīgi darbotos civilās aizsardzības jomā.

Neraugoties uz to, ka gandrīz ikviena pašvaldība šobrīd nodrošina to, ka civilās aizsardzības plāna aktuālā redakcija ir publiski pieejama attiecīgās pašvaldības mājaslapā, jāsecina, ka regulējums, kas attiecas uz civilo aizsardzību pašvaldībās, šobrīd ir viens no vājākajiem. Kopīgie kritiskie secinājumi atklāj skaidru problēmu loku. Daudzās pašvaldībās šobrīd publiski ir pieejami novecojuši, formāli un pat spēcīgi neesoši civilās aizsardzības plāni, kas visbiežāk neatspoguļo pašvaldības faktisko stāvokli.²⁷ Šajā saistībā svarīgi atzīmēt, ka pašvaldības bez efektīvi funkcionējošiem civilās aizsardzības plāniem sabiedrībai lielā mērā parāda sevi kā neefektīvas darbībā un nereti veicina savstarpējās uzticības trūkumu.

Cits būtisks aspekts, kuram autore promocijas darbā pievērš uzmanību, ir Zemessardzes nozīme civilās aizsardzības jomā. Pašreizējos apstākļos, kad pasauli ir satricinājis Krievijas militārais iebrukums Ukrainā, Zemessardzes būtiskā loma valsts aizsardzības civilajā komponentē tikai pastiprinās. Zemessardzes komandieris E. Leščinskis šajā sakarā mūs pārliecina ar argumentu spēku, ka tagad pasaule ir ieraudzījusi un sapratusi to, par ko Baltijas valstis runāja nepārtraukti, – Krievija nav iedomāts drauds, tā ir drauds visas Eiropas un pasaules drošībai. Mūsu lielākā atziņa pēc notikumiem Ukrainā – neesam kļūdījušies, uzskatot, ka Zemessardzei, tāpat kā teritoriālajiem spēkiem Ukrainā, ir milzīga loma valsts aizsardzībā. Protams, var izdarīt secinājumus par izmantoto taktiku, operacionālo vadību un paņēmieniem, bet kopumā ir jāattīsta Zemessardzes spējas vēl intensīvāk, jo zemessargi būs pirmie, kas saskarsies ar potenciālo pretinieku.²⁸

Pašreizējā ģeopolitiskajā situācijā valsts robežas stabilitāte un drošība ir atkarīga no vairākiem faktoriem, tomēr nav šaubu, ka viens no pamatelementiem ar vislielāko ietekmi uz valsts un sabiedrības drošību slēpjas tieši efektīvā valstu sadarbībā pierobežas teritorijā.

Autore, būdama pārliecināta, ka sadarbībai starp Baltijas valstu policijas iestādēm lielā mērā ir noteicoša nozīme robežas stiprināšanā, kā arī personu un sabiedrības drošības garantēšanā, lielāko uzmanību promocijas darbā pievērš Latvijas, Lietuvas un Igaunijas policijas iestāžu kopīgiem dienesta pienākumu izpildes pasākumiem pierobežas teritorijā.

---

²⁶ Shane J.M. Daily work experiences and police performance. *Police Practice and Research. An International Journal*. Volume 14, Issue 1, 2013, P. 21.

²⁷ Pētījums "Latvijas iedzīvotāju subjektīvā drošības uztvere: ietekme uz drošības politikas veidošanu". Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2021. 197. lpp.

²⁸ Plauka J. Pirmie saskarsmē ar pretinieku. Intervija ar Zemessardzes komandieri Egilu Leščinski. *Diena*, 10.03.2022. 4.lpp.

Nav šaubu par Baltijas valstu sadarbības pozitīvo ietekmi un būtisko lomu valsts robežas aizsardzībā, kā arī personu un sabiedrības drošības garantēšanā. Tomēr daži tuvākie gadi, visticamāk, parādīs to, cik lielā mērā sadarbībā iesaistītās puses ir gatavas reāli īstenot konkrētas sadarbības iniciatīvas un veidot noturīgu ietvaru nākotnei. Var tikai atgādināt, ka Latvijas valsts drošība nav iespējama bez pienācīgas pārrobežu sadarbības, kas daudzējādā ziņā ir atkarīga no praktiskiem, tiesiskiem un arī politiskiem aspektiem. Savukārt pozicionējot sevi kā uzticamu sadarbības partneri citām valstīm, Latvija vairo ne tikai kopējo reģiona stabilitāti, bet arī visas starptautiskās vides drošību.

Ikvienas tiesību aizsardzības iestādes attīstības pamatnosacījums ir profesionāla un kvalitatīva personāla izglītošana. Tiesību aizsardzības iestāžu darbinieku zināšanu kvalitātes paaugstināšana sasaucas ar Nacionālās drošības koncepcijā paredzēto virzību, ka ir jāturpina stiprināt tiesību aizsardzības institūciju kapacitāte, īstenojot atbilstošu cilvēkresursu politiku, tostarp, ieguldot finansējumu personāla izglītībā un profesionālās kvalifikācijas celšanā.²⁹

Viens no aspektiem, kas norāda uz kvalificēta personāla politikas izpētes aktualitāti, ir tas, ka pēc Latvijas Policijas akadēmijas likvidācijas 2009. gada 31. decembrī³⁰ tika likvidēta vienīgā augstskola Latvijā, kura tiesību aizsardzības iestāžu darbinieku sagatavošanā realizēja astoņas unikālas studiju programmas. Šobrīd ir visai sarežģīti izšķirties, vai jaunas augstskolas (Iekšējās drošības akadēmijas) izveidošana ir pietiekami argumentēta un no finansiālā un lietderības aspekta izvērtēta nepieciešamība, tomēr autorei ir vairāki iemesli, lai atbalstītu tik tālredzīgu konceptuālās idejas attīstības virzību.

Gandrīz ikvienā Eiropas Savienības dalībvalstī ir izveidota vienota specializēta izglītības iestāde (Policijas akadēmija), kura sagatavo augsti kvalificētus speciālistus teorētiskajā un praktiskajā jomā tiesībsargājošo un drošības iestāžu darbā. Līdz 2009.gadam šādas institūcijas funkciju pildīja Latvijas Policijas akadēmija, taču šobrīd specializēta augstskola ar stratēģisku specializāciju tiesībaizsardzības iestāžu personāla sagatavošanā Latvijā neeksistē. Tāpēc nākotnes iecere par jaunas Iekšējās drošības akadēmijas izveidi tiesībaizsardzības iestāžu darbinieku zināšanu un prasmju uzlabošanai, kapacitātes un darbības efektivitātes sekmēšanai pašreizējā sarežģītajā ģeopolitiskajā situācijā ir tikai loģisks un jēgpilns solis valsts drošības stiprināšanā.

---

²⁹ Par Nacionālās drošības koncepcijas apstiprināšanu. 26.09.2019. Latvijas Vēstnesis, 197, 27.09.2019.

³⁰ MK rīkojums Nr. 442 "Par Latvijas Policijas akadēmijas likvidāciju". 30.06.2009. Latvijas Vēstnesis, 106 (4092), 08.07.2009.

2. GALVENIE SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

Promocijas darbā tika analizēti sabiedriskās kārtības un drošības teorētiskie un praktiskie aspekti globalizācijas apstākļos. Pētot un analizējot Latvijai aktuālu draudu potenciālus, sabiedriskās kārtības un drošības garantēšanas teorētisko ietvaru, kā arī praktiskos tiesību aizsardzības iestāžu darba organizācijas, funkciju izpildes un sadarbības aspektus, autore ir sasniegusi promocijas darba mērķi un sniegusi atbildes uz padziļinātas izpētes jautājumiem. Proti:

- sabiedriskās kārtības un drošības nodrošināšanas teorētiskie un praktiskie aspekti ir saistīti ar mainīgās drošības vides raksturojumu, sabiedriskās kārtības un drošības jēdziena starpdisciplināro tvērumu un plašo nozīmi, kā arī valsts un pašvaldību institūciju daudzējādā ziņā atšķirīgu izpratni un kapacitāti, garantējot sabiedrisko kārtību un drošību.
- sabiedriskās kārtības un drošības sistēmas efektivitāti Latvijā lielā mērā ietekmē globalizācija, sociālekonomiskie faktori un arvien jauni apdraudējumu veidi drošībai un demokrātijas vērtībām. Līdztekus drošības vidi ietekmē drošības garantēšanā iesaistīto valsts un pašvaldību institūciju tiesiskās problēmas, kā arī vairāki strukturālie, organizatoriskie, taktiskie un sadarbības aspekti.
- sabiedriskās kārtības un drošības nodrošināšanas aktuālās problēmas ir iespējams risināt, izstrādājot mūsdienu drošības realitātei atbilstošus rīcībpolitikas attīstības virzienus, kā arī piedāvājot tiesiskā regulējuma pilnveidošanas iespējas, kas būtu par pamatu sabiedriskās kārtības un drošības sistēmas izaugsmei.

Tātad, veiktā problēmjautājumu analīze ļāva konstatēt nozīmīgākās nepilnības sabiedriskās kārtības un drošības jomā un ieteikt šīs jomas rīcībpolitikas attīstības virzienus. Vienlaikus autore sniedza priekšlikumus tiesiskā regulējuma pilnveidošanai, tādējādi veicinot policijas tiesību zinātnes attīstību, kā arī valsts un sabiedrības drošību kopumā. Autores secinājumi un no tiem izrietoši priekšlikumi ir formulēti turpmāk minēto tēžu veidā:

1. Valsts drošības stiprināšanā Latvija savu nākotni saredz Eiropas un transatlantiskajās struktūrās un to efektīvā sadarbībā. Ņemot vērā, ka Latvijai ir jāturpina ieguldīt līdzekļus savas drošības stiprināšanā, autore rosina parlamentā, valdībā, tiesību aizsardzības iestādēs attīstīt jaunas diskusijas un formātus mērķtiecīgas un koordinētas Baltijas valstu sadarbības plānošanā, efektīvā robežu pārvaldībā un informācijas apmaiņā. Autores ieskatā, tuvākās platformas, kurās Latvijai ir iespēja kļūt par vēl aktīvāku un efektīvāku drošības procesa un partnerības veidotāju, ir 2022. gadā prezidējošās valsts pienākumi Baltijas Asamblejā un Baltijas Ministru padomē, NATO galotņu samits Madridē, kurā tiks pieņemta 2030. gada NATO Stratēģiskā koncepcija, kā arī prezidentūra Eiropas Padomes Ministru komitejā 2023. gadā.
2. Ņemot vērā Latvijas nacionālo drošības politiku, kas šobrīd pamatā ir vērsta uz valsts iekšējo drošību un aizsardzību, autore piedāvā paplašināt Nacionālās drošības likuma 1. pantā ietvertu jēdziena “nacionālā drošība” definējumu, uzsvāru liekot uz trīs galvenajiem komponentiem – valsts iekšpolitiku, valsts ārpolitiku un indivīda drošību: “Nacionālā drošība ir valsts un sabiedrības īstenotu koordinētu un mērķtiecīgu pasākumu rezultātā sasniegts stāvoklis, kurā ir garantēta valsts neatkarība, suverenitāte, teritoriālā integritāte un demokrātiskas valsts iekārta, aizsargātas ikviena indivīda pamattiesības un brīvības, nodrošināta sabiedrības labklājība un izaugsme un, apzinoties starptautiskās kopienas ieguldījumu iekšējās un ārējās drošības stiprināšanā, nodrošināta uz solidaritāti balstīta starptautiska partnerība.”

3. Ņemot vērā ģeopolitisko situāciju un drošības izaicinājumus reģionā, autore piedāvā veidot sabiedrības drošības stratēģisko ietvaru – “Sabiedrības drošības attīstības stratēģiju”, kurā, cita starpā, būtu noteikta jēdziena “sabiedrības drošība” definīcija: “Sabiedrības drošība ir nacionālās drošības pamats, kas balstās uz sabiedrības, valsts un pašvaldības institūciju kopīgas sadarbības un citu pasākumu īstenošanu, lai aizsargātu personu dzīvību, veselību, tiesības un brīvības, īpašumu, sabiedrības un valsts intereses no noziedzīgiem un citiem prettiesiskiem apdraudējumiem, dabas un cilvēku izraisītām katastrofām, kā arī jebkuriem citiem ārējiem un iekšējiem apdraudējumiem un briesmām.”
4. Sabiedriskās kārtības jēdziena teorētiskais ietvars ir visnotaļ neskaidrs un izplūdis, jo ikviens var interpretēt un akcentēt sev kādu nozīmīgu aspektu. Ievērojot iepriekš norādīto, autore piedāvā unificēt kārtības uzturēšanas noteikumus Latvijā, līdzīgi kā tas ir Somijā, proti, tiesību aizsardzības iestāžu darbinieku kompetencē esošos pārkāpumus, kas attiecas uz sabiedriskās kārtības un drošības pārkāpumiem, iekļaut speciālā nozares likumā – Sabiedriskās kārtības likumā. Līdztekus autore rosina veidot vienotu zinātnisko definējumu jēdzieniem “sabiedriskā kārtība” un “sabiedriska vieta”, nostiprinot tos minētajā likumā:
  - a) “Sabiedriskā kārtība ir sabiedrībā ar vispārpieņemtām uzvedības un tiesību normām noteikta kārtība, kas nodrošina netraucētu un mierīgu valsts un pašvaldības iestāžu, uzņēmumu un organizāciju darbību, personu tiesību, brīvību, īpašumu un likumīgo interešu aizsardzību pret likumpārkāpumiem un citiem antisociāliem apdraudējumiem.”
  - b) “Sabiedriska vieta ir ikviena pastāvīgi vai epizodiski pieejama publiska teritorija, telpa vai izklaides un atpūtas vieta, kura neatkarīgi no tās faktiskās izmantošanas vai īpašuma formas kalpo sabiedrības kopējo vajadzību un interešu nodrošināšanai un par maksu vai bez maksas ir pieejama ikvienai fiziskajai personai.”
5. Lai sekmīgi novērstu valsts iekšējo un ārējo apdraudējumu, garantētu valsts aizsardzību, sabiedrības drošību un tās demokrātisku attīstību, valstī nepieciešama labi organizēta, stratēģiski orientēta, koordinēta un atbildīga drošības sistēma, kas ir pielāgota mūsdienu drošības vides izaicinājumiem.
  - a) Šajā saistībā autore piedāvā papildināt Nacionālās drošības likuma 3. panta 3. punktu šādā redakcijā: “Nacionālās drošības sistēmas darbība balstās uz civilmilitāro sadarbību, riska vadību, krīzes komunikāciju un spēju reaģēt uz ikvienu apdraudējumu. Civilmilitārā sadarbība ir plānota, saskaņota un stratēģiski orientēta valsts pārvaldes iestāžu, sabiedrības un Nacionālo bruņoto spēku darbība valsts apdraudējuma pārvarēšanai.”
  - b) Savukārt, lai rosinātu policijas un citu tiesību aizsardzības iestāžu puses saskaņotāku rīcību un efektīvāku līdzdalību šajā sistēmā, kas būtu stabils pamats drošības mērķu sasniegšanā, autore piedāvā papildināt Nacionālās drošības likuma 19. panta 2¹. punktu šādā redakcijā: “Ar padomdevēja tiesībām uz Nacionālās drošības padomes sēdi var uzaicināt valsts drošības iestāžu vadītājus, citu tiesību aizsardzības iestāžu un pašvaldību institūciju vadītājus.”
6. Vadoties no demokrātisko valstu pieredzes un ņemot vērā to, ka drošības vide ir konstanti mainīga, jāsecina, ka policijas kā militarizētas institūcijas definēšana, kā arī liela daļa citas likuma “Par policiju” normas neatbilst mūsdienu situācijai un izpratnei par policijas lomu

demokrātiskā sabiedrībā, kā arī tiem principiem, uz kuriem balstīta policijas un sabiedrības partnerība:

- a) Laikā, kad ir apstiprināta Iekšlietu ministrijas darbības stratēģija 2020.–2022. gadam, sākts darbs pie jaunās Iekšlietu ministrijas darbības stratēģijas 2023.–2025. gadam, autore rosina aktualizēt un pilnveidot Valsts policijas attīstības koncepciju atbilstoši aktuālajām drošības vides tendencēm.
  - b) Autorei tikpat svarīga ir vienošanās par mūsdienīgas policijas definīcijas ietvaru, kas atbilst demokrātiskas, tiesiskas, sociāli atbildīgas valsts vērtībām un valsts un sabiedrības mērķtiecīgas sadarbības principiem. Šajā saistībā, autore piedāvā likuma “Par policiju” 1. pantu izteikt jaunā redakcijā: “Policija ir uz likuma pamata izveidota valsts pārvaldes institūcija, kuras pienākums ir nodrošināt sabiedrisko kārtību, valsts un sabiedrības drošību, kā arī aizsargāt ikviena indivīda tiesības un likumīgās intereses no jebkādiem iekšējiem un ārējiem drošības apdraudējumiem. Policija šo mērķu sasniegšanā īsteno mērķtiecīgu un koordinētu sadarbību ar valsts un pašvaldību institūcijām, kā arī ar sabiedrību.”
7. Pašvaldības policijas klātbūtne kļūst par nozīmīgu individuālās drošības un sociālās attīstības priekšnoteikumu, tādēļ, lai veicinātu pašvaldības policiju izveidi vietās, kur tās šobrīd nav, autore atbalsta Pašvaldību likuma projektā izteikto priekšlikumu mainīt pieeju pašvaldības policijas izveidei un darbības nodrošināšanai, nosakot, ka no 2024. gada pašvaldības policijas izveide katrā pašvaldībā būs obligāts nosacījums. Ievērojot iepriekš norādīto, autore rosina Pašvaldību likuma spēkā stāšanās brīdī likuma “Par policiju” 19. pantu izteikt jaunā redakcijā: “Piedaloties sabiedriskās kārtības un drošības nodrošināšanā, pašvaldība izveido un finansē pašvaldības policiju, saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likumu un Pašvaldību likumu.” Līdztekus pārejas noteikumos iekļaut punktu: “pienākums izveidot un finansēt pašvaldības policiju stājas spēkā 2024. gada 1. janvārī.”
  8. Ņemot vērā to, ka sabiedriskās kārtības un drošības garantēšana pamatā paredz funkciju izpildi atbilstoši teritoriālajai piekritībai, tad, raugoties uz tuvākajiem iecirkņu attīstības virzieniem no šā brīža situācijas un lietderīguma skatupunkta, autore piedāvā noteikt pēc iespējas lielāka skaita policijas personāla nodarbināšanu reģionos (iecirķņos), kā arī nodrošināt to funkciju pārskatīšanu. Savukārt domājot par ilgtspējīgu Valsts policijas iestādes strukturālo modeli ar racionālu funkciju plānojumu, autore piedāvā šā brīža Valsts policijas strukturālo reformu plānā esošajai jaunajai Valsts policijas Attīstības pārvaldei veidot jaunu iecirkņu sadalījuma ietvaru. Turklāt nākotnes policijas modelim ir jābūt veidotam tā, lai tas nodrošinātu integrētu reģionālo pieeju (decentralizāciju), galvenokārt paredzot to, ka iecirknis kļūst par centrālo vienību sabiedriskās kārtības un drošības garantēšanā, kā arī personu tiesību un likumīgo interešu aizsardzībā.
  9. Policijas darbs un personāls ir vienota sistēma, kuru nav iespējams skatīt atrauti no norisēm iestādē, sabiedrībā un valstī. Tādēļ, lai pilnveidotu kārtības policijas darba efektivitāti, autore rosina izstrādāt un apstiprināt jaunus kārtības policijas struktūrvienību un iecirkņu reglamentus, izstrādāt jaunus amatu aprakstus, kā arī veikt izmaiņas iekšējos normatīvajos

aktos, lai praktiski atslogotu darbiniekus no neraksturīgu funkciju pildīšanas un nodrošinātu iespējas ieviest preventīvas inspektoru amatus iecirkņos. Vienlaikus ir vajadzīgi stratēģiski un finansiāli uzlabojumi cilvēkresursu efektīvizēšanā un personāla politikas jomā, kuru mērķis būtu radīt atbilstošus darba apstākļus, atalgojumu un attieksmi.

- 10.** Valsts policijas un pašvaldības policijas vieno kopīgs mērķis – valsts un sabiedrības drošība. Tomēr pašlaik esošais tiesiskais regulējums nav pietiekams, lai Valsts policijas un pašvaldības policijas ikdienas pienākumu izpildē novērstu funkciju konkurences un dublēšanās riskus. Lai novērstu minēto problemātiku, autore piedāvā likumā “Par policiju” pienākumu sadaļā precīzi definēt un līdzsvarot abu institūciju vispārīgās kompetences robežas. Proti, noteikt savstarpēji integrētu tiesību normu kopumu. Līdztekus likuma “Par policiju” 19. pantā tiesiski jānostiprina tie pašvaldības policijas pienākumi, kuri nav juridiski nostiprināti, bet kurus tā veic saskaņā ar pašvaldības drošības vajadzībām, piemēram, sabiedriskās kārtības nodrošināšana publisku pasākumu laikā.
- 11.** Likums “Par policiju” paredz kritiski nepilnīgu regulējumu sadarbības jomā, tādējādi radot vairākas negatīvas konsekvences.
  - a) Lai paplašinātu policijas starpinstitūciju sadarbības iespējas un formātus, autore piedāvā izteikt likuma “Par policiju” 7. pantu jaunā redakcijā: “Izmantojot finanšu, cilvēkresursu un citas iespējas, policija sadarbojas ar valsts un pašvaldības iestādēm, privātpersonām un personu apvienībām. Policija un sadarbības partneri uzņemas saistības apvienoties kopīgai informācijas apmaiņai un darbības organizācijai, lai garantētu personu un sabiedrības drošību, kā arī novērstu un atklātu noziegumus un citus likumpārkāpumus.”
  - b) Lai paplašinātu policijas starptautiskās sadarbības iespējas un formātus, autore piedāvā izteikt likuma “Par policiju” 8. pantu jaunā redakcijā: “Policija sadarbojas ar citu valstu policiju, starptautiskajām organizācijām, savienībām vai kopienām informācijas apmaiņā, sabiedriskās kārtības un drošības garantēšanā, kā arī noziedzīgu nodarījumu novēršanā un atklāšanā pierobežas teritorijā, darbinieku izglītošanā un pieredzes apmaiņā, kā arī piedalās starptautiskās misijās un operācijās.”
- 12.** 2008. gadā tika veikti grozījumi likumā “Par policiju”, papildinot pašvaldības policijas pienākumus. Proti, pašvaldības policijai ne vēlāk kā līdz 2025. gada 1. janvārim ir noteikts pienākums reģistrēt iesniegumus un informāciju par iespējamem likumpārkāpumiem un ārkārtējiem notikumiem, kā arī nodot kompetentām amatpersonām un institūcijām saņemto informāciju. Neraugoties uz to, ka šobrīd pastāv visi nepieciešamie tiesiskie pamatnosacījumi, lai pašvaldības policijas varētu reģistrēt informāciju, jāsecina, ka lielākā daļa pašvaldības policiju darbojas pārejas noteikumu režīmā un vēl nav gatavas uzsākt reālas darbības. Efektīvai informācijas apmaiņai drošības jomā jāķļūst par pastāvīgu institūciju sadarbības procesu, tāpēc autore rosina pēc iespējas ātrāk radīt tiesiskus, praktiskus un finansiālus risinājumus pašvaldībās, kas nodrošinātu iespējas pilnvērtīgam darbam ar Vienoto informācijas reģistru, kā arī ļautu izmantot vienotu raidsakaru tīklu.
- 13.** Pašreizējos apstākļos, kad pasauli ir satricinājis Krievijas militārais iebrukums Ukrainā, politiskajā dienaskārtībā un arī sabiedrībā nebijušā aktualitātē atkal ir izvirzījušies civilās

aizsardzības jautājumi, kuri iezīmē divus būtiskus aspektus – civilās aizsardzības plānus un zemessargu iesaistīšanu civilās aizsardzības jomā un policejisko funkciju izpildē. Lai pilnveidotu civilās aizsardzības sistēmu, kā arī attīstītu efektīvu sadarbību civilās aizsardzības jomā, pašvaldībām nepieciešamas pārskatīt un aktualizēt civilās aizsardzības plānus, lai tie būtu funkcionējoši, nevis tikai uz papīra. Savukārt jautājumā par valsts aizsardzību un drošību autore piedāvā Zemessardzes spējas pašvaldībās attīstīt vēl intensīvāk. Šajā saistībā autore piedāvā pašvaldībām un Zemessardzes struktūrvienībām slēgt sadarbības līgumus vai atjaunot iepriekš noslēgtos līgumus, jo zemessargi būs pirmie, kas vērsīsies pret potenciālo pretinieku.

- 14.** Pašreizējā ģeopolitiskajā situācijā valsts robežas stabilitāte vistiešākā veidā saistāma ar valstu efektīvu sadarbību pierobežas teritorijā. Lai stiprinātu policijas pārrobežu sadarbības kapacitāti Baltijas reģionā, nodrošinātu kopīgus sadarbības formātus un attīstītu policijas darbinieku profesionālās kompetences, autore rosina veidot noturīgu sadarbības ietvaru nākotnei un vēl intensīvāk īstenot konkrētas sadarbības iniciatīvas, tam piesaistot visus nepieciešamos praktiskos, tiesiskos un arī politiskos instrumentus. Lai to īstenotu, autore piedāvā Valsts policijas struktūrvienībām pierobežas teritorijā slēgt divpusējās sadarbības līgumus ar kaimiņvalstu policijas struktūrvienībām par kopīgu pasākumu un apmācību īstenošanu.
- 15.** Pašlaik nav iespējams runāt par mūsdienu apstākļiem atbilstošu policijas un tiesību aizsardzības iestāžu izglītības modeli. Lai radītu mūsdienīgu, tiesībaizsardzības iestāžu prasībām, sabiedrības interesēm un mūžizglītības īstenošanai atbilstošu, pēctecīgu izglītības modeli, autore atbalsta rīcībpolitikas veidotāju nākotnes iecerī par jaunas Iekšējās drošības akadēmijas izveidi. Tik tālredzīgas ieceres kā jaunas augstskolas izveidošana kontekstā autore rosina rīcībpolitikas veidotājiem un pētniekiem minēto iniciatīvu izvērtēt kritiskās diskusijās gan finansiālā, gan profesionālā aspektā.

PATEICĪBAS

Vēlos izteikt vissirsnīgāko pateicību Rīgas Stradiņa universitātei un profesoram Andrejam Vilkam par 2012. gadā sniegto pozitīvo pamudinājumu pievērsties sabiedriskās kārtības un drošības jautājumu pētniecībai. Bez profesora vērtīgajiem ieteikumiem es nebūtu pievērsusies tik daudzu drošības aspektu izpētei, kas veidoja mana pētījuma neatņemamu daļu.

Tāpat vēlos izteikt īpašu pateicību Daugavpils Universitātei un promocijas darba vadītājam profesoram Vitoldam Zaharam par sadarbību un atbalstu promocijas darba izstrādes laikā. Profesora vērtīgie ierosinājumi un padomi promocijas darbā palīdzēja tiekties pretim augstākajiem zinātnes standartiem.

Visbeidzot vēlos sirsnīgi pateikties savai ģimenei par atbalstu un uzmundrinājuma vārdiem promocijas darba izstrādes procesā.

KOPSAVILKUMĀ IZMANTOTIE LITERATŪRAS AVOTI

Normatīvie akti:

1. LR Satversme (1922). Latvijas Vēstnesis, 43, 01.07.1993.; LR Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 6, 31.03.1994.
2. Par Nacionālās drošības koncepcijas apstiprināšanu. 26.09.2019. Latvijas Vēstnesis, 197, 27.09.2019.
3. Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likums. 23.06.2020. Latvijas Vēstnesis, 119.C, 22.06.2020.
4. Likumprojekts "Pašvaldību likums" (Nr. 976/Lp13) Valsts pārvaldes un pašvaldības komisijā atbalstīts 2021. gada 14. aprīlī. Likumprojektu izskatīts Saeimas sēdē pirmajā lasījumā 2021. gada 22. aprīlī. Likumprojekta virzība: <http://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs13.nsf/webSasaiste?OpenView&restricttcategory=976/Lp13> [sk. 18.03.2022.].
5. MK rīkojums Nr. 442 "Par Latvijas Policijas akadēmijas likvidāciju". 30.06.2009. Latvijas Vēstnesis, 106 (4092), 08.07.2009.
6. MK rīkojums Nr. 248 "Par Valsts policijas attīstības koncepciju". 06.04.2016. Latvijas Vēstnesis, 69, 11.04.2016.
7. EU Security Union Strategy. Communication from the commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee of the Regions. Brussels, 24.7.2020, COM (2020) 605 final. Available from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52020DC0605> [viewed 20.01.2022.].
8. Public Order Act. Ministry of the Interior of Finland, 612/2003, amendments up to 774/2010.

Literatūra un periodika

9. Baloyannis St. The philosophy of Heraclitus today. *Encephalos* 50, 2013.
10. Charrett C. A Critical Application of Securitization Theory: Overcoming the Normative Dilemma of Writing Security. International Catalan Institute for Peace. Barcelona. 2009. ISSN 2013.5785 (paper edition).
11. Grizol A. The Concept of National Security in Contemporary World. *International Journal on World Peace*. Vol 11, No 3, 1994.
12. Ilustrētā svešvārdu vārdnīca. Avots, 2005.
13. Kristapsone S. Noziedzība un to noteicošie sociāli ekonomiskie faktori Latvijā 90. gados. Promocijas darbs. Latvijas Universitāte. 2003.
14. Kuzņecova K. Sabiedriskā kārtība kā sabiedrības drošības priekšnoteikums sociāli ekonomisko pārmaiņu apstākļos. Daugavpils Universitātes Starptautiskās zinātniskās konferences „Eiropas integrācijas sociālā un ekonomiskā dimensija: problēmas, risinājumi, perspektīvas” rakstu krājums. Daugavpils universitātes akadēmiskais apgāds „Saule”, 2012.
15. Matvejevs A. Policijas darbības teorijas attīstības tendences. Rīga, Petrovskis un Ko, 2009.
16. Osierda A. Prawne aspekty pojęcia bezpieczeństwa publicznego i porządku publicznego. *Studia Iuridica Lublinensia* 23, 2014. Available from: <https://journals.umcs.pl/sil/article/viewFile/68/65> [viewed 16.02.2022.].
17. Osipova S. Ievads tiesību socioloģijā. Tiesu namu aģentūra. 2010.

18. Ozoliņa Ž., Sīmane M. Latvijas iedzīvotāju subjektīvais skatījums uz cilvēkdrošību. Cilvēkdrošība Latvijā un pasaulē: no idejas un praksei. Apgāds “Zinātne”, 2012.
19. Pētījums “Latvijas iedzīvotāju subjektīvā drošības uztvere: ietekme uz drošības politikas veidošanu”. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2021.
20. Plauka J. Pirmie saskarsmē ar pretinieku. Intervija ar Zemessardzes komandieri Egilu Leščinski. Diena, 10.03.2022.
21. Shane J.M. Daily work experiences and police performance. Police Practice and Research. An International Journal. Volume 14, Issue 1, 2013, P. 21.
22. Trofimovs D. Pārdomas par Valsts policiju un tās attīstību. Jurista Vārds. 2012. gada 11. septembris. Nr. 37 (736).
23. Воронов А. М. Общественная безопасность: административные и информационно-правовые проблемы обеспечения и организации управления. М: ВНИИ МВД РФ, 2004.

Interneta resursi:

24. Charles Michel 2022 is the year of EU security. European Council President Charles Michel speech. October 2, 2021. Available from: <https://www.politico.eu/article/charles-michel-declares-2022-year-of-european-defense/> [viewed 23.03.2022.].
25. Iekšlietu nozares attīstības padome diskutē par nozares stratēģiju un paveikto darbu procesu pilnveidē. Iekšlietu ministrija. 01.12.2021. Iegūts no: <https://www.iem.gov.lv/lv/jaunums/iekšlietu-nozares-attistibas-padome-diskute-par-nozares-strategiju-un-paveikto-darbu-procesu-pilnveide> [sk. 06.03.2022.].
26. New Zealand’s National Security System. Handbook. Department of the Prime Minister and Cabinet. August 2016. P. 6. Available from: <https://dpmc.govt.nz/sites/default/files/2017-03/dpmc-nss-handbook-aug-2016.pdf> [viewed 06.03.2022.].
27. VARAM izstrādātais jaunais likums “Par pašvaldībām” iesniegts izskatīšanai MK. 2021. gada 17. februāris. Iegūts no: <https://www.varam.gov.lv/lv/jaunums/varam-izstradatais-jaunais-likums-par-pasvaldibam-iesniegts-izskatisanai-mk> [sk. 10.03.2022.].